

**Nationaal verslag van België voorgelegd in overeenstemming met paragraaf 5
van de bijlage bij Resolutie 16/21 van de Mensenrechtenraad**

1. Inleiding

(aanbeveling 138.53)

1. In het kader van de tweede cyclus van de universele periodieke doorlichting (Universal Periodic Review, hierna UPR) heeft de Werkgroep UPR de situatie in België onderzocht tijdens haar tweeëndertigste zitting, die doorging in januari 2016. België heeft 187 van de 232 aanbevelingen aanvaard. Sindsdien heeft België zich ingespannen om ervoor te zorgen dat de aanvaarde aanbevelingen ook effectief worden uitgevoerd. In april 2020 heeft België op eigen initiatief een verslag ingediend van een info- en dialoogmoment dat in december 2019 plaatsvond met de civiele samenleving over de uitvoering van de aanbevelingen die in het kader van de tweede cyclus van de Belgische UPR werden aanvaard. Dit verslag doet dienst als het vrijwillige tussentijdse ('mid-term') verslag van de tweede cyclus van de UPR van België¹.

2. Proces en wijze van opstelling van het verslag

2. Het voorliggend verslag werd opgesteld ten behoeve van de derde cyclus van de UPR van België. Overeenkomstig de algemene richtsnoeren die de Mensenrechtenraad in zijn besluit 17/119 heeft vastgesteld, heeft het betrekking op de ontwikkelingen van de mensenrechtensituatie in België sinds de vorige doorlichting, maar ook op de vooruitgang die werd geboekt met de uitvoering van de 187 aanbevelingen die in het kader van de tweede cyclus van de universele periodieke doorlichting werden aanvaard.

3. De Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken coördineerde de opstelling van dit nationale verslag, waaraan de verschillende betrokken overheden, met inbegrip van de gefedereerde entiteiten, hebben meegewerkt. Het ontwerpverslag werd op 12 januari 2021 aan de niet-gouvernementele organisaties en aan de onafhankelijke instituten die een mandaat uitoefenen in het domein van mensenrechtenbescherming, voorgelegd. De regering nam nota genomen van hun commentaren en het ontwerpverslag werd aangepast om rekening te houden met een aantal van deze opmerkingen .

4. Tijdens deze vergadering van deze stakeholders legden de organisaties van het maatschappelijke middenveld hun opmerkingen voor. Over het algemeen werd het rapport gunstig onthaald, hoewel het onderdeel over de COVID-19 crisis en de gevolgen ervan te weinig genuanceerd werd bevonden. Op verschillende thematieken betreurden de stakeholders het ontbreken van concrete maatregelen of duidelijke engagementen van de federale overheid en van de gefedereerde entiteiten. In dat verband werd in het bijzonder de vertraging aangestipt in de oprichting van een nationaal mechanisme ter preventie van foltering en van een nationaal mensenrechteninstituut. Zij namen nota van het feit dat het rapport zich beperkt tot de aanbevelingen uit de UPR van 2016 die aanvaard werden.

5. We herinneren eraan dat het koninkrijk België een federale staat is en dat het Belgische federalisme een federalisme van samenwerking is. Er is geen hiërarchisch onderscheid tussen (de normen van) het federale niveau en (van) de gefedereerde entiteiten. Als de normen van een entiteit de belangen of bevoegdheden van een andere entiteit kunnen schaden, wordt voorzien in een voorafgaande overlegprocedure of in een rechterlijke toetsing achteraf, met name door het Grondwettelijk Hof. De gefedereerde entiteiten kunnen in bepaalde domeinen samenwerken, eventueel samen met de federale overheid. Die samenwerking kan in een formeel akkoord worden gegoten.²

3. Verbetering van het normatieve kader en beschermingsstructuur

(aanbevelingen 138.1-138.52; 139.1; 139.6; 140.1)

6. Sinds zijn laatste UPR heeft België zijn inspanningen voortgezet om de uitvoering van de internationale mensenrechtenverdragen te waarborgen. Zo werd het Verdrag van Istanbul inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld op 14 maart 2016 bekrachtigd en

¹ <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/UPRImplementation.aspx>

² Zie voor meer informatie het basisdocument dat aan de verdragsorganen werd voorgelegd: HRI/CORE/BEL/2018.

is het op 1 juli 2016 in werking getreden. België heeft sinds 2016 7 verdragen³ en 1 protocol⁴ bekrachtigd en is daarmee de implementatie van het normatieve kader van de ILO in zijn nationale rechtssysteem blijven ondersteunen.

7. België heeft 8 internationale verdragen⁵ en 2 facultatieve protocollen⁶ inzake mensenrechten, die voorzien in verslaggevingsprocedures, bekrachtigd of is daartoe toegetreden. Tussen 2016 en 2020 heeft België 8 verslagen aan de verdragsorganen voorgelegd.⁷ Op dit moment is België een van de landen die geen achterstallige verslagen meer moeten indienen. Bovendien heeft België het individuele klachtrecht op grond van deze 8 verdragen aanvaard.

8. Alle parlementaire vergaderingen van België hebben een instemmingswet aangenomen om de uitvoering van het facultatieve protocol bij het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing (OPCAT) te waarborgen. Voor de bekrachtiging ervan moet echter nog steeds een nationaal mechanisme ter voorkoming van foltering worden ingesteld dat rekening houdt met de specifieke institutionele kenmerken van het land.

9. Naar aanleiding van een eerste analyse van de bestaande onafhankelijke mechanismen volgens de OPCAT-criteria werden verschillende hypothesen naar voren geschoven met het oog op het instellen van een dergelijk mechanisme. De voorkeurshypothese houdt in dat wordt uitgegaan van één of meer bestaande organen en dat de samenwerkingsmodaliteiten met de andere organen worden geregeld. Daartoe wordt een raadplegingsproces met alle betrokken actoren (autoriteiten van de plaatsen van vrijheidsberoving, bestaande onafhankelijke mechanismen, ngo's) op gang gebracht om uiteindelijk een reeks aanbevelingen te formuleren voor de beleidsmakers. De verschillende regeringen zullen vervolgens institutionele keuzes moeten maken met het oog op het instellen van een doeltreffend mechanisme dat het neerleggen van ratificatie-instrumenten moet toelaten.

10. België beschikt nu al over sectorale instanties voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens met een specifiek mandaat, zowel op federaal niveau als op het niveau van de gefedereerde entiteiten. Eén daarvan is *Unia*, het onafhankelijk Interfederaal centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme, dat volgens de Principes van Parijs erkend is als instelling met status B.

11. De Belgische staat heeft zich er evenwel toe verbonden een nationaal mensenrechteninstituut (NMRI) op te richten die alle grondrechten voor het hele grondgebied zou omvatten en zou voldoen aan de Principes van Parijs, waardoor die status A zou verwerven. In dat verband is het ook mogelijk voor een gefedereerde entiteit om een eigen mensenrechteninstituut op te richten. Dit proces werd in 2019 versneld dankzij de goedkeuring van de wet tot oprichting van een Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens (FIRM).⁸

12. Dit FIRM zorgt voor een volledige dekking van de mensenrechten op federaal niveau, aangezien het instituut bevoegd is voor zaken die door de federale overheid worden behandeld (het instituut zal aangelegenheden kunnen behandelen die verband houden met de bestrijding van terrorisme, de vrijheid van meningsuiting, de economische en sociale rechten en het bedrijfsleven). Het instituut heeft een residuaire bevoegdheid (alle aangelegenheden die nog niet door de bestaande onafhankelijke instanties

³ Verdrag nr. 128 betreffende uitkeringen inzake invaliditeit, ouderdom en aan nagelaten betrekkingen - bekrachtigd op 14 juni 2017; Verdrag nr. 130 betreffende de geneeskundige verzorgingen en de uitkeringen wegens ziekte - bekrachtigd op 22 november 2017; Verdrag nr. 167 betreffende de veiligheid en de gezondheid in de bouwnijverheid - bekrachtigd op 8 juni 2016; Verdrag nr. 170 betreffende de veiligheid bij het gebruik van chemische producten op het werk - bekrachtigd op 14 juni 2017; Verdrag nr. 172 betreffende de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden in hotels, restaurants en gelijksoortige inrichtingen - bekrachtigd op 14 juni 2017; Verdrag nr. 175 betreffende deeltijdwerk - bekrachtigd op 8 juni 2016; Verdrag nr. 187 inzake het promotioneel kader voor de veiligheid en gezondheid op het werk - bekrachtigd op 31 mei 2018.

⁴ Protocol van 2014 bij de Conventie betreffende de dwangarbeid - bekrachtigd op 10 september 2019.

⁵ CAT, CCPR, CED, CEDAW, CERD, CESC, CRC, CRPD

⁶ CRC-OP-AC, CRC-OP1

⁷ CRC [zitting 80](#) (14 januari 2019 - 1 februari 2019); CRPD [zitting 21](#) (11 maart 2019 - 5 april 2019); CCPR [zitting 127](#) (14 oktober 2019 - 8 november 2019); CEDAW [zitting 76](#) (11 november 2019 - 15 november 2019); CESC [zitting 67](#) (17 februari 2020 - 6 maart 2020); CAT [zitting 70](#) (13 juli 2020 - 24 juli 2020); CERD [zitting 102](#) (4 augustus 2020 - 28 augustus 2020); [CED xxx 2020](#)

⁸ Wet van 12 mei 2019 tot oprichting van een Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens, [M.B.](#) 21 juni 2019, 63964

worden behandeld) die moet worden uitgeoefend in samenwerking met de bestaande onafhankelijke instanties voor de bescherming van de mensenrechten, die zijn samengebracht in het 'mensenrechtenplatform'. Het instituut zal ook meer algemene thema's kunnen behandelen, die verder gaan dan een hoofdzakelijk sectorale lezing.

13. De wet maakt het ook mogelijk om op termijn een NMRI op te richten, door de rechtsgrondslag te leggen die nodig is voor de interfederalisering van het FIRM. De wet voorziet daarom in de oprichting van een Overlegraad, waarin één vertegenwoordiger van elk onafhankelijke sectorale instantie voor de bescherming en de bevordering van de rechten van de mens zal zetelen. In dat verband zullen onderhandelingen moeten worden gevoerd tussen het federale niveau en de verschillende gefedereerde entiteiten om een samenwerkingsakkoord te bereiken.

14. Tot slot werd heel concreet ook de raad van bestuur benoemd, waardoor het mogelijk is om personeel aan te werven, wat momenteel ook gebeurt. Opdat het FIRM efficiënt zou kunnen werken, werd door het parlement een dotatie toegekend en werd een ontwerpbegroting voor 2021 goedgekeurd. Hoewel er nog verschillende stappen moeten worden ondernomen om de ambitie van een NMRI conform de Principes van Parijs te realiseren, wordt dit proces dankzij de oprichting van een FIRM stellig versneld.

4. Bevordering en bescherming van de mensenrechten in de praktijk en follow-up van de vorige doorlichting

4.1. Fundamentele waarborgen en vrijheidsberoving

(aanbevelingen 138.75-138.83; 139.7; 139.11-139.13; 139.16-139.17; 140.26-140.27)

15. Er werden verscheidene hervormingen op het gebied van justitie doorgevoerd om de fundamentele waarborgen voor burgers te verbeteren.

16. Ten eerste heeft de wetgever sinds de hervorming van 2011 inzake het recht op toegang tot een advocaat (de zogenaamde *Salduz*-hervorming) deze rechten in 2016 nog verder uitgebreid:

- Het recht om zich tijdens het verhoor door een advocaat te laten bijstaan wordt uitgebreid tot personen die niet van hun vrijheid worden beroofd en die worden verdacht van een feit strafbaar met een gevangenisstraf (bijstand op eigen initiatief is ook mogelijk voor feiten die niet strafbaar zijn met een gevangenisstraf).
- Er wordt uitdrukkelijk vermeld dat de aangehouden persoon het recht heeft om vóór het eerste verhoor tijdens de aanhoudingstermijn van 48 uur zonder onnodig uitstel overleg te plegen met een advocaat.
- De persoon in voorlopige hechtenis heeft een permanent recht op overleg en heeft het recht om zich te laten bijstaan door zijn of haar advocaat voor alle verhoren die in die periode plaatsvinden.
- De toegang tot een advocaat, waarin al wordt voorzien tijdens de plaatsopneming, wordt uitgebreid naar de confrontatie en de meervoudige confrontaties.
- De webapplicatie, die de permanenties van de advocaten regelt en toegankelijk is voor professionelen (advocaten, magistratuur en politiediensten), heeft van Justitie een wettelijke basis en dus stabiele financiering gekregen.

17. Ten tweede heeft België verdere hervormingen doorgevoerd die gericht zijn op het verbeteren van de detentieomstandigheden, waaronder het verkleinen van de gevangenisbevolking. Alleen structurele veranderingen op lange termijn zullen het mogelijk maken om de leefomstandigheden in de gevangenschappen stelselmatig te verbeteren. Die structurele veranderingen werden intussen opgestart en berusten op 3 pijlers:

- *Ingrepen aan gebouwen*: Het probleem betreft vooral de oude gevangenissen uit de 19de eeuw. De detentievoorwaarden in de ongeveer vijftien nieuwe en (volledig of deels) vernieuwde gevangenissen voldoen immers aan de hedendaagse normen. Er werden hervormingen doorgevoerd in het kader van verschillende *Masterplannen* die zowel gericht zijn op het aanpakken van de overbevolking als op het verbeteren van de detentieomstandigheden door middel van nieuwe gebouwen en renovaties. In dat verband wordt *Masterplan 3* uitgevoerd binnen een bredere detentievisie, met onder meer de bouw van infrastructuur met een open regime of detentiehuisen. Een wetsinitiatief⁹ (dat in februari 2019 van kracht werd) betreft de infrastructuur in de breedste zin van het woord door de invoering van nieuwe normen, zoals de grootte van de cellen, het soort meubilair of de sanitaire voorzieningen, waarmee rekening zal worden gehouden bij renovaties en nieuwbouw.
- *Verbetering van de persoonlijke situatie van gedetineerden*: de toepassing van de "basiswet"¹⁰ maakt het mogelijk om de detentieomstandigheden te verbeteren (recht van gedetineerden om hun eigen kledij te dragen, garanties in verband met bezoeken, telefoon in de cel, detentieplanning enz.).
- *Tegengaan van overbevolking* op basis van initiatieven die zijn genomen om de totale gevangenisbevolking te verkleinen (bevordering van alternatieven voor detentie, zoals werkstraffen, proeftijd, elektronisch toezicht), waardoor die met 15% kan worden verminderd (van bijna 12.000 naar ongeveer 10.500 gedetineerden).

18. Naast de volledige (of gedeeltelijke) sluiting of drastische vermindering van de capaciteit van andere instellingen worden acties ondernomen om de gevangenisbevolking te verhogen door de bouw van nieuwe gevangenissen of renovatieprojecten. Als gevolg daarvan is de overbevolking in de gevangenissen fors afgenomen, maar niet helemaal opgelost, aangezien de gevangenisbevolking nog steeds wisselend is (van ongeveer 11.800 gedetineerden in 2014 naar 10.800 in 2020), terwijl de gevangenisbevoegdheid is afgenomen (van 10.300 plaatsen in 2014 naar 9.200 in 2020).

19. Ten derde werd ook de zorg voor geïnterneerden uitgebreid hervormd, zowel op juridisch (nieuwe wet), strategisch (nieuwe visie) als operationeel (nieuwe infrastructuur) vlak. Die hervorming volgt de filosofie van het 'zorgtraject'. Zo'n traject maakt het mogelijk om het zorgaanbod aan de gebruikers aan te passen naargelang hun evolutie en om ervoor te zorgen dat deze kwetsbare personen met complexe problemen in de samenleving worden geïntegreerd. Concreet werden er 6 belangrijke initiatieven genomen: (1) het creëren van nieuwe opvangplaatsen; (2) het nemen van maatregelen om een betere circulatie van een persoon die in het zorgnetwerk/circuit is geïnterneerd mogelijk te maken; (3) het aannemen van een wet die de interneringsvoorwaarden opnieuw definieert; (4) het ontwikkelen van specifiek beleid voor de begeleiding van geïnterneerden op het niveau van de gefedereerde entiteiten; (5) beter overleg tussen alle betrokken instanties; (6) behoud van de afdelingen tot bescherming van de maatschappij en de psychiatrische vleugels van de bestaande gevangenissen (de geleidelijke vermindering van het aantal in de gevangenis geïnterneerde personen heeft een positief effect op de andere gevangenen met psychiatrische problemen, aangezien de ter beschikking gestelde middelen geleidelijk aan naar hen kunnen worden omgeleid).

4.2. Naleving van de mensenrechten door de ordehandhavingsdiensten

(aanbevelingen 138.74; 139.8-139.10; 140.24-140.25)

20. Etnische profilering is in België verboden. De politiediensten blijven op dat vlak heel wat aandacht besteden aan de naleving van het strikte wettelijke kader door het personeel en aan opleiding als sleutelement om misbruiken in dit verband te voorkomen. Het thema van etnische profilering in ruime zin komt dus in verschillende opleidingen aan bod.¹¹ Op lokaal niveau werkt een 'diversiteitsnetwerk', dat

⁹ Koninklijk besluit tot uitvoering van de artikelen 41, § 2, en 134, § 2, van de wet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden (B.S. 14.02.2019).

¹⁰ Basiswet betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden (B.S. 01.02.2005).

¹¹ Zie onder meer de opleiding 'Behaviour Detection Officer', de functionele opleidingen van de luchthavenpolitie of in het kader van andere opleidingen over diversiteit. Naar aanleiding van het onderzoek van Amnesty International naar etnische profilering tijdens identiteitscontroles door de politie, heeft de korpschef van de lokale politiezone van Charleroi een voorgezette opleiding opgezet die inzoomt op de praktische aspecten van de wet op het politieambt met betrekking tot de naleving van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden. Er wordt ook een studiedag over dit onderwerp voorbereid binnen de Federale Politie in samenwerking met

verschillende politiezones bestrijkt, aan een gedragscode rond etnische profilering. Er werden ook initiatieven genomen om de naleving van het verbod op etnische profilering in België te evalueren met behulp van wetenschappelijke studies.¹²

21. De Belgische staat beschikt over een extern en onafhankelijk controlemechanisme voor de politiediensten georganiseerd rond organen die zich situeren op het niveau van de drie machten (1. op het niveau van de uitvoerende macht, de Algemene Inspectie van de Federale Politie en van de Lokale Politie (AIG), die rapporteert aan de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie; 2. op het niveau van de wetgevende macht, het Vast comité van toezicht op de politiediensten (Comité P), dat rapporteert aan het parlement; en 3. op het niveau van de rechterlijke macht, de onafhankelijke autoriteiten die bevoegd zijn voor de vervolging van strafbare feiten). Daarnaast wordt ook een interne controle uitgeoefend op het niveau van de politiediensten. Deze verschillende actoren maken een doeltreffende controle mogelijk, vanuit verschillende en complementaire invalshoeken, op de naleving van het wettelijke kader en de bepalingen inzake de bescherming van de mensenrechten door de politie.

22. Er worden sancties, waaronder strafrechtelijke sancties, voorzien voor elke politieagent die zich schuldig maakt aan misbruik bij de uitoefening van zijn functie, zoals een slechte behandeling of het gebruik van buitensporig geweld, al dan niet op basis van enige vorm van discriminatie. Die sancties worden opgelegd onder de verantwoordelijkheid van bovengenoemde bevoegde autoriteiten en met naleving van de bestaande procedures.

4.3. Racisme en non-discriminatie

(138.57-138.70; 138.107; 138.109; 138.113-138.114; 138.126-138.128; 139.3-139.5; 140.4-140.6; 140.8-140.19; 140.21-140.22)

23. In het kader van de bestrijding van racisme, rassendiscriminatie, vreemdelingenhaat en de daarmee samenhangende onverdraagzaamheid werden er verschillende juridische initiatieven die erop gericht zijn het bestaande kader te versterken, opgestart of intussen afgerond. Ten eerste werd in 2016 een commissie van twaalf experts belast met de evaluatie van de drie antidiscriminatie wetten van 2007.¹³ In februari 2017 legde de commissie van experts de laatste hand aan een eerste tussentijds verslag met daarin 33 aanbevelingen¹⁴ om de doeltreffendheid en de toepassing van de wetgeving te verbeteren. Er wordt momenteel gewerkt aan een aantal wetteksten waarin sommige van deze aanbevelingen zijn opgenomen. Daarenboven wordt jaarlijks met de hulp van de organismen voor de bevordering van gelijkheid¹⁵, een vorming georganiseerd ten behoeve van magistraten, referentieambtenaren van de politie en de arbeidsinspectie. De gefedereerde entiteiten beschikken ook over een degelijk wettelijk kader tegen discriminatie en racisme, dat de afgelopen jaren waar nodig werd versterkt. Verscheiden gefedereerde entiteiten hebben een systeem opgezet om hun respectieve non-discriminatie wetgeving te evalueren.¹⁶

externe partners, waaronder Amnesty International; het is de bedoeling om het personeel te sensibiliseren uitgaande van best practices in België en in het buitenland en om het thema van etnische profilering op nationaal niveau te ontwikkelen.

¹² Voorts werd er ook een samenwerking opgestart tussen *Unia*, het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC) en de lokale politiezone van Schaarbeek-Sint-Joost-ten-Node-Evere om er een studie uit te voeren die peilt naar het bestaan van etnische profileringspraktijken. Het gaat om de eerste wetenschappelijke studie die op deze schaal binnen een lokale politiezone wordt uitgevoerd. De eerste bevindingen van deze studie geven aan dat er geen sprake is van structurele etnische profilering. De aanbevelingen in het studieverslag en de best practices die binnen deze lokale politiezone worden gehanteerd, zouden als basis kunnen dienen voor andere eenheden en geïntegreerde politiezones om deze problematiek aan te pakken.

¹³ Het mandaat van de commissie loopt van 2016 tot 2021. Het secretariaat van de commissie wordt waargenomen door de cel Gelijke Kansen (FOD Justitie), het federale bestuur dat bevoegd is voor gelijke kansen en de bestrijding van discriminatie. Deze cel werd eind 2016 opgericht; zie §178 HRI/CORE/BEL/2018.

¹⁴[https://www.unia.be/files/Documenten/Aanbevelingen-advies/Commission_d%
c3%a9valuation_de_la_l%
c3%a9gislation_f%
c3%a9d%
c3%a9rale_relative_%
c3%a0_la_lutte_contre_les_discriminations.pdf](https://www.unia.be/files/Documenten/Aanbevelingen-advies/Commission_d%c3%a9valuation_de_la_l%c3%a9gislation_f%c3%a9d%c3%a9rale_relative_%c3%a0_la_lutte_contre_les_discriminations.pdf)

¹⁵ *Unia* en het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen

¹⁶ Voor de Vlaamse Gemeenschap werd dit kader eveneens geëvalueerd (decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid, B.S. 23 september 2008). Op het niveau van het Waalse Gewest werd het decreet van 6 november 2008 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie gewijzigd om de bescherming van personen van buitenlandse afkomst, LGBTQI-personen, maar ook zieken, vrouwen en, meer algemeen, gezinnen, te versterken. Op het niveau van de Duitstalige Gemeenschap bepaalt het nieuwe integratiedecreet van 11 december 2017 dat elke migrant, ongeacht zijn statuut of nationaliteit, recht

24. Vervolgens verdienen verscheidene initiatieven die kaderen in het beleid ter bestrijding van racisme en discriminatie bijzondere aandacht. In juni 2019 werd het Decennium voor mensen van Afrikaanse afkomst uitgeroepen op nationaal niveau. Op 3 en 4 oktober 2019 vond er in samenwerking met het Hoog Commissariaat voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties een raadpleging van het maatschappelijke middenveld plaats ter voorbereiding van een nationaal plan tegen racisme. Op 19 februari 2020 beslisten de federale staat, de gemeenschappen en de gewesten om een interministeriële conferentie tegen racisme op te richten. Die interministeriële conferentie keurde op 25 september 2020 een startnota goed waarin de basisbeginselen en strategische doelstellingen van dit nationaal plan tegen racisme worden vastgelegd. Er wordt momenteel gewerkt aan een Interfederaal plan tegen racisme dat in 2021 uit de startblokken zou komen.

25. Op het niveau van de gefedereerde entiteiten pleit het integratiebeleid van de Vlaamse overheid voor samenleven in een gedeelde en inclusieve samenleving, voor de integratie van nieuwkomers door een actieve bijdrage aan de samenleving en voor gelijke kansen door het wegwerken van sociale barrières. De bestrijding van discriminatie en racisme is één van de vele doelstellingen van het Horizontaal gelijkekansen- en integratiebeleidsplan (2020-2024). Het Actieplan ter bestrijding van discriminatie 2014-2019 van de Franse Gemeenschap was gericht op de volgende drie doelstellingen: gelijkheid en diversiteit bij jongeren, diversiteit in de media, cultuur en nieuwe media en een coherent overheidsoptreden. Dit momentum zal in de legislatuur 2019-2024 worden voortgezet in het kader van het Interfederaal plan ter bestrijding van racisme op een manier die in overeenstemming is met het plan voor de bestrijding van armoede. De gewestelijke beleidsverklaring 2019-2024 van het Waalse Gewest bevestigt op haar beurt dat er een nieuw strategisch plan zal worden aangenomen om armoede te bestrijden en ongelijkheden te verminderen, waarbij bijzondere aandacht zal worden besteed aan meervoudige discriminatie. Daarnaast zullen ook maatregelen worden genomen om de integratie van vreemdelingen te versterken, door onder meer discriminatie op het werk tegen te gaan. Op die manier wil de Waalse regering de strijd tegen racisme en discriminatie, vooral op basis van afkomst, opvoeren. Op het niveau van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest keurde de Brusselse regering in februari 2019 een Actieplan tegen racisme (2019-2020) goed. Concreet omvat het gewestelijke actieplan 23 acties die in 2019 en 2020 moeten worden uitgevoerd. In die context moet de ordonnantie van 25 oktober 2018 de bestrijding van discriminatie bij de toegang tot huisvesting kracht bijzetten. Voor het Vlaamse Gewest doet het actieplan antidiscriminatie op de private huurmarkt van 20 juli 2018 dienst als gericht instrument om discriminatie op de private huurmarkt tegen te gaan.

26. Op alle bevoegdheidsniveaus werden oproepen voor het indienen van projecten gelanceerd die gericht zijn op de verenigingssector en/of de lokale overheden. Het doel is om projecten te ontwikkelen die racisme en discriminatie bestrijden en diversiteit bevorderen.

27. Op het vlak van sociale cohesie heeft de Vlaamse regering de afgelopen vijf jaar verschillende projecten gefinancierd die discriminatie en racisme tegengaan en integratie, inclusie en interculturele dialoog ondersteunen. Het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2015-2019 heeft ook bijgedragen aan een betere sociale cohesie. Op 25 september 2020 werd een nieuw plan goedgekeurd. Er wordt in dat verband nauw samengewerkt tussen de lokale overheden, organisaties en burgers. Burgers worden aangemoedigd om actief bij te dragen aan de netheid en veiligheid in de stad en om actie te ondernemen tegen (online) haatzaaij. Het Plan voor sociale cohesie 2014-2019 van het Waalse Gewest wordt geëvalueerd en het huidige programma voor 2020-2025 bevat 196 plannen om onzekere leefomstandigheden en ongelijkheden te verminderen en mee te bouwen aan een solidaire samenleving. Voorts werd ook het beleid voor de integratie van vreemdelingen in 2016 en 2018 herzien. Het doel is om het integratietraject te versterken met het oog op een effectievere autonomie van nieuwkomers dankzij een betere sociaal-professionele begeleiding. Het Waalse Gewest verleent een subsidie aan het bemiddelingscentrum voor woonwagenbewoners en Roma op het Waalse grondgebied voor de uitvoering van het Integroms-project, dat dakloze Romagezinnen helpt en begeleidt. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest werd tot slot het begrip 'mobiele woning' in de wetgeving geïntroduceerd. Titel IX van de Brusselse Huisvestingscode erkent dat een 'mobiele woning' een vorm van 'behoorlijke

heeft op integratiemaatregelen. Het inburgeringstraject door middel van dialoog is een eerste stap in de richting van een volwaardige participatie van migranten in de samenleving.

huisvesting' is (art. 191). Daarnaast werd een diagnostische test 'gelijkheid van kansen' geïntroduceerd in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest die de potentieel afwijkende impact van een gegeven politieke beslissing op de leden van verschillende doelgroepen meet.

28. Op het gebied van sensibilisering werd op 21 maart 2019 een federale antiracismecampagne gelanceerd om rassenstereotypen aan de kaak te stellen door middel van video's die via de sociale media en in de stations werden getoond. Het Belgisch nationaal Roma contactpunt richtte met steun van de Europese Commissie in mei 2016 het 'Belgisch nationaal Roma platform' op. Dit platform, dat een participatieve dialoog tussen alle stakeholders en de Romagemeenschappen in België op gang wil brengen, helpt de publieke actoren bewust te maken van de moeilijkheden waarmee de Romagemeenschappen te kampen hebben.

29. Op het niveau van de gefedereerde entiteiten hebben de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest sinds 2016 drie bewustmakingscampagnes gevoerd. Een eerste - algemene - campagne tegen discriminatie en vooroordelen, een tweede tegen discriminatie op het werk en een laatste in de jeugdsector tegen racisme, discriminatie en sociale uitsluiting. De Franse Gemeenschap lanceerde, in overleg met de actoren op het terrein, de jeugdverenigingen, verenigingen voor permanente vorming en racismebestrijding in 2017 een sensibiliseringscampagne onder de slogan "Vous valez mieux que ça" (Je bent meer waard dan dat), die in 2019 nog eens werd overgedaan. Een decreet van 8 maart 2018 organiseert voor de toekomst minstens om de twee jaar een antiracismecampagne. In de Duitstalige Gemeenschap werd het schooljaar 2017 uitgeroepen tot het jaar van de interculturele dialoog in het onderwijs, met als doel pedagogische acties op te zetten om discriminatie in al haar vormen te bestrijden. Daarnaast werden er samen met Unia en verscheidene maatschappelijke organisaties twee studiedagen georganiseerd: één in 2018 over de bestrijding van discriminatie in het algemeen en in 2019 over de bestrijding van haatzaaij. Het referentiecentrum voor integratie en migratie voert informatie- en bewustmakingscampagnes voor meer diversiteit en respect. Het veroordeelt daarbij racisme en vreemdelingenhaat en bevordert integratie en interculturaliteit. Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ondernam in 2017 een sensibiliseringscampagne tegen racisme. Die campagne zoomde specifiek in op racistische stereotypen in domeinen als de arbeidsmarkt, internet, huisvesting en toegang tot disco's en cafés.

30. Op alle niveaus van de macht heeft België instrumenten ontwikkeld om te strijden tegen de discriminatie van LGBTQI+ personen, en – op een meer algemene manier – van kwetsbare groepen. Wat de bestrijding van discriminatie op het werk betreft, werden de controlemogelijkheden onlangs uitgebreid op het federale niveau. De wet van 15 januari 2018 introduceerde in het Sociaal Strafwetboek de mogelijkheid voor sociale inspecteurs om situatietests uit te voeren in de context van discriminatie op de werkvloer. Daarnaast werd het koninklijk besluit van 11 februari 2019 goedgekeurd om rechtszekerheid te bieden aan werkgevers uit de privésector die positieve actie willen ondernemen ten aanzien van risicogroepen. Er werden ook verschillende acties opgezet in het kader van de strijd tegen leeftijdsdiscriminatie. Unia organiseerde in 2016 een campagne tegen vooroordelen en discriminatie op de werkplek. In 2019 werd een folder verspreid waarin de wetgeving in detail wordt beschreven, evenals de manier waarop Unia slachtoffers van discriminatie kan helpen.

31. Op gewestelijk niveau zet het actieplan ter bestrijding van arbeidsgerelateerde discriminatieactie in het Vlaamse Gewest in op sensibilisering, zelfregulering, controle en sancties. Die zelfregulering kreeg concreet vorm via sectorovereenkomsten en een actieplan met mystery calls voor dienstenchequebedrijven. De Vlaamse sociale inspectie controleert voortaan ook strenger. Het actieplan zal in de loop van deze legislatuur worden geëvalueerd. Op basis daarvan zullen dan andere maatregelen worden genomen, onder meer via sectorovereenkomsten en een bewustmakingscampagne. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest machtigt de ordonnantie van 16 november 2017 de gewestelijke werkgelegenheidsinspecteurs om discriminatietests uit te voeren, onder meer situatietests en *mystery shopping*. Tegelijkertijd is op 1 januari 2020 een hervorming van de gewestelijke diversiteitsinstrumenten in werking getreden. Bedoeling is om bedrijven bewuster te maken omtrent diversiteit, discriminatie te bestrijden, corrigerende actie te ondernemen in geval van een veroordeling en een sectorale aanpak te hanteren. Bovendien versterkt Brussel Preventie & Veiligheid de antidiscriminatieopleiding voor veiligheids- en preventieactoren en financiert het heel wat projecten van de gemeenten en verenigingen in dit domein. In het Waalse Gewest versterkt het decreet van 2 mei 2019 tot wijziging van het decreet

van 6 november 2008 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, over het algemeen de preventie en de bestrijding van discriminatie, alsook de mogelijkheden om actie te ondernemen en discriminatie te bestraffen, met name door de verschillende vormen ervan te verfijnen en te specificeren, de lijst van beschermde en verwante criteria uit te breiden en de bescherming open te trekken naar een groter publiek. De beleidsverklaring 2019-2024 van de Waalse regering voorziet in de invoering van een wettelijk kader voor het organiseren van de mechanismen voor de situatietests.

32. Met betrekking tot haatmisdrijven is de omzendbrief van de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken en van het College van procureurs-generaal (COL 13/2013) één van de belangrijkste instrumenten voor de opsporing en vervolging van dit soort misdrijven. Een netwerk van actoren staat in voor het evalueren van de dagelijkse toepassing ervan. Daarnaast worden er ook sensibiliseringsopleidingen georganiseerd binnen de politie en de magistratuur en op het niveau van de sociale inspectie en worden er stappen ondernomen met het oog op een betere registratie van klachten over discriminatie en haatmisdrijven. In januari 2020 werd een workshop georganiseerd, waaraan het ODIHR, het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten en nationale experts in dit domein deelnamen, om hiaten en verschillen in de registratie van haatmisdrijven op te sporen en mogelijke oplossingen te onderzoeken. Een werkgroep 'registratie van haatmisdrijven' voert de aanbevelingen van deze workshop uit. Bovendien maakt de wet van 5 maart 2019 het mogelijk om vaker alternatieve maatregelen toe te passen als onderdeel van de probatiemaatregelen die kunnen worden opgelegd naar aanleiding van een veroordeling op grond van antiracisme-, antidiscriminatie-, negationisme- en seksismewetten.

33. Artikel 8 van het statuut van het personeel van de federale staat schrijft voor dat ambtenaren verplicht de beginselen van neutraliteit en gelijkheid van behandeling in hun handelingen, maar ook in schijn moeten naleven. Het regeerakkoord van de Vlaamse regering (2019-2024) bepaalt dat Vlaamse ambtenaren geen uiterlijke symbolen van levensbeschouwelijke, religieuze, politieke of andere overtuigingen mogen dragen bij rechtstreekse contacten met burgers. De lokale overheden zijn vrij om de neutraliteit van hun diensten invulling te geven. In de privésector kan de werkgever het vertonen van religieuze, levensbeschouwelijke en politieke tekenen verbieden als er een neutraliteitsbeleid in het bedrijf wordt gevoerd voor zover dat beleid objectief gerechtvaardigd is en waarvoor de middelen gepast en noodzakelijk zijn.. Een specifiek verbod op de hoofddoek alleen is niet toegestaan, behalve onder zeer strikte voorwaarden. Dit verbod is gebaseerd op Europese Richtlijn 2000/78/EG van 27 november 2000 van de Raad en op de Belgische antidiscriminatiewet van 10 mei 2007.

4.4. Gendergelijkheid en discriminatie van vrouwen

(aanbevelingen 138.54-138.55; 138.105-138.106; 138.110-138.112; 139.2)

34. België blijft zich inzetten voor het dichten van de loonkloof. De concrete uitvoering van de wet van 22 april 2012 ter bestrijding van de loonkloof tussen mannen en vrouwen heeft de afgelopen jaren bijgedragen tot sectorale functieclassificaties van een betere kwaliteit en tot een betere, kwaliteitsvolle sociale dialoog over gelijke verloning op de drie overlegniveaus (nationaal, sectoraal en bedrijfsniveau).¹⁷ Het verkleinen van de pensioenkloof geniet evenzeer prioriteit.

35. Statistisch onderzoek is eveneens een onmisbaar instrument. Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen werkt ieder jaar de cijfers in verband met de loonkloof bij. In 2018 werd de methodologie flink bijgestuurd. Die herziening resulteerde in de publicatie van nieuwe cijfers in 2019. Er werden gerichte inspanningen geleverd voor de algemene verspreiding en communicatie rond deze nieuwe methodologie, zodat die toegankelijk is voor het grote publiek.

36. Om de ondervertegenwoordiging van vrouwen in strategische en leidinggevende functies te counteren, heeft België sinds 2011 ook de dwingende methode op basis van quota in verschillende sectoren, zowel in de publieke als in de privésector, overgenomen.¹⁸ Deze wetgeving heeft een flinke

¹⁷ Wet van 22 april 2012 ter bestrijding van de loonkloof tussen mannen en vrouwen, [M.B.](#) 28 augustus 2012, 51020

¹⁸ Wet van 28 juli 2011 tot wijziging van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, het Wetboek van vennootschappen en de wet van 19 april 2002 tot rationalisering van de werking en het beheer van de Nationale Loterij teneinde te garanderen dat vrouwen zitting hebben in de raad van bestuur van de autonome overheidsbedrijven, de genoteerde vennootschappen en de Nationale Loterij, [M.B.](#) 14 september 2011, 59600

invloed gehad op de toename van de vertegenwoordiging van vrouwen: tussen 2008 en 2017 is het percentage vrouwen in de raden van bestuur van beursgenoteerde ondernemingen en overheidsbedrijven gestegen van 8,2% naar 26,8%.¹⁹

37. De nieuwe transgenderwet van 25 juni 2017 is op 1 januari 2018 in werking getreden.²⁰ Sinds die datum hoeft een transgender persoon niet meer aan bepaalde medische voorwaarden te voldoen om zijn of haar geslacht en voornaam officieel te laten veranderen. In mei 2018 pakte België ook uit met het Interfederaal Actieplan tegen discriminatie en geweld ten aanzien van LGBTI-personen 2018-2019.²¹ Dit plan borduurt voort op de twee eerdere plannen van 2013.

38. In België voorziet de wetgeving in de transversale integratie van de genderdimensie, in alle domeinen en op elk bevoegdheidsniveau. Op federaal niveau schrijft de gendermainstreamingwet van 12 januari 2007 onder meer voor dat er per legislatuur een gendermainstreamingplan moet worden uitgevoerd. Het laatste federale gendermainstreamingplan 2014-2019 werd geëvalueerd²². De resultaten wijzen op een echte vooruitgang, ook al is er nog ruimte voor verbetering in de toekomst. Meteen na de vorming van de nieuwe federale regering wordt een plan voor de periode 2020-2025 voorbereid. Tot slot werd als reactie op de gezondheidscrisis een analyse gemaakt van de genderdimensie van COVID-19 in België.

4.5. Gendergerelateerd geweld

(aanbevelingen 138.56; 138.84-138.95; 138.133; 139.14; 139.22; 140.28-140.29)

39. Een tussentijds rapport²³ en een staatsrapport²⁴ over de uitvoering van het Verdrag van Istanbul geven een overzicht van de initiatieven die in het kader van het nationaal actieplan ter bestrijding van alle vormen van gendergerelateerd geweld 2015-2019 werden ondernomen. De gefedereerde entiteiten werkten in 2020 actieplannen uit.²⁵

40. Het strafrechtelijke beleid werd versterkt door de herziening (COL 04/2006²⁶, COL 04/2017²⁷) of de goedkeuring (COL 06/2017²⁸) van verschillende omzendbrieven. De wetgeving inzake een tijdelijk huisverbod bij huiselijk geweld werd gewijzigd om er gemakkelijker gebruik van te kunnen maken.²⁹ Er werd een 'Stalking'-alarm in het leven geroepen als proefproject waarmee slachtoffers de hulpdiensten snel kunnen verwittigen. De werkzaamheden voor het evalueren van de risico's van geweld tussen partners resulteerde dan weer in de goedkeuring van een nieuwe omzendbrief (COL 15/2020)³⁰.

41. In de Vlaamse Gemeenschap werd een multidisciplinaire en holistische aanpak ontwikkeld met de oprichting van het 'Family Justice Center' (FJC) en via een ketengerichte aanpak in complexe en risicovolle dossiers van intrafamiliaal geweld. Het aantal gespecialiseerde opvanghuizen is in het Waalse

¹⁹ https://igvm-iefh.belgium.be/nl/publicaties/de_derde_balans_van_de_wet_van_28_juli_2011_over_genderquota_in_raden_van_bestuur

²⁰ Wet van 25 juni 2017 tot hervorming van regelingen inzake transgenders wat de vermelding van een aanpassing van de registratie van het geslacht in de akten van de burgerlijke stand en de gevolgen hiervan betreft, *M.B.* 10 juli 2017.

²¹ Dit plan kan worden ingekeken op www.lgbti.be.

²² https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/gm_-_verslag_op_het_eind_van_het_legislatuur_-_finaal.pdf

²³ https://igvm-iefh.belgium.be/nl/nieuws/tussentijds_rapport_over_de_uitvoering_van_het_nationaal_actieplan_ter_bestrijding_van

²⁴ <https://www.coe.int/fr/web/istanbul-convention/belgium>.

²⁵ Te weten, het Brusselse Plan ter Bestrijding van Geweld tegen Vrouwen (<https://equal.brussels.nl/brusselse-plan-ter-bestrijding-van-geweld-tegen-vrouwen>), het Vlaamse plan tegen seksueel geweld aangenomen in oktober 2020 (<https://www.departementwvg.be/nieuws/eerste-actieplan-tegen-seksueel-geweld-eeen-feit>), en het intra-Franstalige plan voor de strijd tegen geweld ten aanzien van vrouwen dat dateert van november 2020 (<http://www.egalite.cfwb.be/index.php?id=21146>).

²⁶ Gemeenschappelijke omzendbrief van de minister van Justitie en het College van procureurs-generaal betreffende het strafrechtelijk beleid inzake partnergeweld (COL 4/2006).

²⁷ Omzendbrief van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep, ministeriële richtlijn betreffende de seksuele agressie set (S.A.S.), voorheen COL 10/2005 (COL 04/2017).

²⁸ Omzendbrief van de minister van Justitie en van het College van procureurs-generaal betreffende het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake eergelateerd geweld, vrouwelijke genitale verminkingen, gedwongen huwelijken en wettelijke samenwoningen (COL 06/2007).

²⁹ Wet van 5 mei 2019 houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake eredienssten, en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek, B.S. 24 mei 2019, 50023.

³⁰ Tool voor de risico-evaluatie - Omzendbrief betreffende de veralgemening van het gebruik door de politiediensten en de parketten van een tool voor de eerstelijnsrisico-evaluatie inzake partnergeweld (COL 15/2020).

Gewest sinds 2017 gestegen van 15 naar 20 en in 2017 werd er een nieuw opvanghuis geopend in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

42. De twee multidisciplinaire zorgcentra voor vrouwelijke genitale verminking (VGV) werden verlengd tot maart 2022. In 2018 voerde België ook een nieuw onderzoek uit voor de schatting van de prevalentie van VGV in België³¹ en er werden instrumenten en opleidingen ter beschikking gesteld van professionelen, waaronder een meldcode³² die in samenwerking met de Orde der Artsen werd ontwikkeld.

43. In 2017 werden drie zorgcentra na seksueel geweld (ZSG)³³ opgericht. En in juni 2020 keurde de federale regering de uitbreiding van het aantal ZSG's van 3 naar 10³⁴ goed.

44. De Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) heeft zijn partners laten weten welke praktijken de dienst hanteert, ook ten aanzien van de speciale opvangcentra, en heeft zijn procedures naar aanleiding van het arrest van Grondwettelijke Hof nr. 17/219 van 7 februari 2019 aangepast³⁵.

4.6. Rechten van het kind

(aanbevelingen 138.96; 138.116; 139.15)

45. In het hele land werden tal van maatregelen genomen om alle vormen van geweld tegen kinderen te bestrijden. Ze worden beschreven in verschillende rapporten van België aan de verdragsorganen.³⁶ Op federaal niveau werd het wetgevingskader versterkt.³⁷ De Vlaamse Gemeenschap legde daarbij de nadruk op de ontwikkeling van de ketengerichte aanpak en er werden verschillende *Family Justice Centers* opgericht, die tot doel hebben om op één plek snel en adequaat hulp te bieden aan gezinnen die geconfronteerd worden met intrafamiliaal geweld. De gerechtelijke procedure wordt er nauwgezet gecoördineerd met het hulpproces. In de gemeenschappen werden bewustmakingscampagnes gevoerd om geweld en seksueel misbruik tegen kinderen te bestrijden.³⁸ Als aanvulling op de hulplijnen voor kinderen³⁹ en de diensten van SOS-Enfants (Franse Gemeenschap) kunnen kinderen in twee gemeenschappen anoniem chatten over seksueel misbruik en seksueel geweld.⁴⁰ Om een beter beeld te krijgen van misbruiken, werden er verscheidene studies uitgevoerd.⁴¹ Bovendien ondernamen de

³¹ Zie https://iqvm-iefh.belgium.be/nl/nieuws/update_van_de_schatting_van_de_prevalentie_van_vgv_in_belgie.

³² Zie https://iqvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/meldcode_vrouwelijke_genitale_verminking_0.pdf.

³³ Zie <https://www.seksueelgeweld.be/zorgcentra-na-seksueel-geweld-wat-voor-wie-waar>.

³⁴ Een ZSG wordt in een ziekenhuisstructuur geïntegreerd en stelt slachtoffers van seksueel geweld in staat om alle mogelijke hulp op één plaats te krijgen, de klok rond, waarbij ze ook de mogelijkheid hebben om klacht in te dienen. 68% van de slachtoffers die zich bij een ZSG hebben aangeboden, heeft klacht ingediend bij de politie, wat veel meer is dan normaal bij seksueel geweld.

³⁵ Er werd namelijk een verschil in behandeling vastgesteld tussen een vreemdeling die gehuwd is met een EU-burger (of Belg) en een vreemdeling die gehuwd is met een onderdaan van een derde land wanneer er een einde komt aan het samenleven als gevolg van huiselijk geweld. Terwijl een vreemdeling die gehuwd is met een EU-burger (of Belg) moest aantonen dat hij of zij over voldoende inkomsten of werk beschikt om zijn of haar verblijf te behouden (artikel 42quater, §4, 4° van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen), gold die voorwaarde niet voor een vreemdeling die gehuwd is met een onderdaan van een derde land. In het kader van het onderzoek naar het behoud van het verblijfsrecht mag de Dienst Vreemdelingenzaken daarom niet langer eisen dat het slachtoffer van huiselijk geweld, die een familielid is van een EU-burger, aantoont dat hij of zij over voldoende inkomsten of werk beschikt (en een ziekteverzekering heeft). Het Grondwettelijk Hof heeft zich hierover uitgesproken (zie <https://www.const-court.be/public/n/2019/2019-017n.pdf>).

³⁶ *UN Doc. CRC/C/BEL/5-6*, §§ 37-40, 133-135, 211-217; *UN Doc. CRC/C/BEL/Q/5-6/Add.1*, §9 et pp. 6-7, 11-14, 15-16, 19-20; *UN Doc. CCPR/C/BEL/6*, §§72-82 et 180-182; *UN Doc. CAT/C/BEL/4*, §§158-169; *UN Doc. E/C.12/BEL/5*, §§208-2013.

³⁷ Het nieuwe artikel 458ter van het Strafwetboek bepaalt nu dat er geen sprake is van een misdrijf wanneer het beroepsgeheim wordt opgeheven om 'overleg' te organiseren voor minderjarige slachtoffers van intrafamiliaal of ander geweld. Ook werd de verjaringstermijn voor ernstige seksuele misdrijven tegen minderjarigen afgeschaft (wet van 14 november 2019, *B.S.* 20 december 2019; wet van 5 december 2019, *B.S.* 20 december 2019).

³⁸ Eén voorbeeld van zo'n bewustmakingscampagne is '#ARRÊTE c'est de la violence', die in 2018 aan Franstalige kant werd opgezet. Aan Vlaams kant wil 'Stop it Now!', een internationaal preventiemodel, sinds 2017 seksueel misbruik verminderen door middel van sensibilisering en een hulplijn (chat, telefoon en e-mail) voor mensen die zich zorgen maken over hun seksuele gevoelens en gedrag ten opzichte van kinderen en hun familieleden.

³⁹ 102 ('Awe!'- telefoon, e-mail en chat, Vlaamse Gemeenschap), en 103 (Franse Gemeenschap).

⁴⁰ In de Vlaamse Gemeenschap kunnen volwassenen en minderjarigen sinds begin 2019 anoniem chatten met het personeel van 1712 (geweld, misbruik en kindermishandeling). De beschikbaarheid van de hulplijn werd ook uitgebreid. Jongeren die slachtoffer zijn van of vragen hebben over seksueel misbruik kunnen chatten via de chatbox <http://www.nupraatikerover.be>.

⁴¹ In de Vlaamse Gemeenschap over geweld tegen kinderen en jongeren (2019) en over seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes met een handicap (2018). In de Franse Gemeenschap verzamelen de SOS-teams sinds 2016 nieuwe statistische gegevens over de zorg voor mishandelde kinderen.

gemeenschappen sectorale en intersectorale initiatieven met het oog op de bescherming en bevordering van de integriteit van minderjarigen.⁴²

46. De bestrijding van kinderarmoede blijft een belangrijk aandachtspunt.⁴³ Een van de doelstellingen van het derde Federaal Plan Armoedebestrijding (2016-2019) was om kinderarmoede terug te dringen. Die doelstelling blijft een van de prioriteiten van het vierde federale plan, dat momenteel wordt opgesteld. Een van de actieterreinen is armoede bij gezinnen. De bedoeling is om de structurele oorzaken van armoede aan te pakken door lokale overlegplatformen aan te moedigen. Daarnaast worden er subsidies toegekend aan de OCMW's⁴⁴ om in te grijpen bij kinderen die in armoede leven. Bovendien hebben de gemeenschappen en gewesten verschillende plannen ontwikkeld die een impact beogen op kinderarmoede.⁴⁵ Bij de uitvoering van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2015 - 2019 wordt bijzondere aandacht besteed aan gezinnen met jonge kinderen.⁴⁶ Er wordt gewerkt aan een nieuw actieplan 2020-2024. Daarnaast heeft het Vlaamse jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan 2015-2019 eveneens tot doel kinderarmoede terug te dringen. In 2020 keurde de Franse Gemeenschap haar eerste Plan Armoedebestrijding goed. Zij hanteert een alomvattende en gecoördineerde strategie om armoede, en kinderarmoede in het bijzonder, te bestrijden.⁴⁷ Het Actieplan voor kinderrechten 2015-2019 bevatte ook maatregelen om kinderarmoede aan te pakken.⁴⁸ Bovendien wordt momenteel in de Franse Gemeenschap, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest een belangrijke hervorming doorgevoerd in de organisatie van de opvangmilieus. De bedoeling van die hervorming is om de toegankelijkheid voor alle kinderen te verbeteren. In het Waalse Gewest werden in het kader van de uitvoering van het Actieplan voor kinderrechten 2016-2019 en via de werkerreinen van het Waalse Plan Armoedebestrijding 2015-2019 projecten uitgevoerd om de meest kwetsbare gezinnen, in het bijzonder eenoudergezinnen, te steunen door hen bewust te maken van hun rechten. Een Waals transversaal plan voor armoedebestrijding zal binnenkort worden uitgerold om gerichte maatregelen te nemen ter ondersteuning van kwetsbare gezinnen en eenoudergezinnen.

47. België is van mening dat het gebruik van geweld voor opvoedkundige doeleinden onder alle omstandigheden onaanvaardbaar is en hanteert een holistische benadering in verband met lijfstraffen, onder andere binnen het gezin (preventie, repressie, steun en bijstand aan gezinnen).⁴⁹ In dit domein zijn al verscheidene strafrechtelijke en civielrechtelijke regels van toepassing.⁵⁰ Er werd een discussie opgestart om de Belgische burgerlijke wetgeving in overeenstemming te brengen met artikel 17 van het Europees Sociaal Handvest.

4.7. Vrijheid van godsdienst of overtuiging

(aanbeveling 138.108)

⁴² Voor de Vlaamse Gemeenschap, in 2016, bijgewerkt en verlengd eind 2018. In de Franse Gemeenschap verankert een decreet van 2016 het actieterrein van de preventiecoördinatie in een transversaal programma en legt het de programma's (het transversale programma van YAPAKA en van elk bestuur) vast in een driejarig gecoördineerd plan ter preventie van mishandeling dat gericht is op het grote publiek en op kinderen en terreinwerkers. De Vlaamse regering heeft voor 2020-2024 het actieplan ter bestrijding van seksueel geweld, ook tegen kinderen, en het Vlaamse jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan, dat ook de problematiek van geweld tegen kinderen omvat, goedgekeurd.

⁴³ *UN Doc. CRC/C/BEL/5-6*, §§34-36, 153-177; *UN Doc. CRC/C/BEL/Q/5- 6/Add.1*, §§ 6 et 58-59; *UN Doc CESCR. E/C.12/BEL/5*, §§ 214-224.

⁴⁴ Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn

⁴⁵ *UN Doc. CRC/C/BEL/5-6*, §§58 - 64.

⁴⁶ Het Vlaamse Actieplan Armoedebestrijding (2015-2019) richt zich meer specifiek op de maatschappelijke dienstverlening, het gezin (nieuw kinderbijslagsysteem), het onderwijs (maatregelen om de participatie van jonge kinderen te maximaliseren), jobcreatie en huisvesting. Het kinderbijslagsysteem evolueerde in de richting van een groeiprogramma om kinderarmoede te bestrijden en gezinnen financieel te ondersteunen wat betreft opvoedingskosten.

⁴⁷ De acties van het plan mikken onder meer op het ondersteunen van ouders en het versterken van de preventie. Enkele recente maatregelen hebben bijgedragen aan een verlichting van de kosten van onderwijs voor gezinnen (het proefproject voor gratis gezonde snacks in kleuterscholen in achtergestelde sociaaleconomische milieus en het decreet dat gratis onderwijs in kleuterscholen voorschrijft).

⁴⁸ Onder meer gratis onderwijs, opvang van jonge kinderen, gezinsondersteuning en sociale preventie, toegang tot recreatie en cultuur.

⁴⁹ *UN Doc. CRC/C/BEL/Q/5-6/Add.1*, §15.

⁵⁰ Het toebrengen van slagen en verwondingen en/of een vernederende behandeling met verzwarende omstandigheden indien deze worden gepleegd tegen een minderjarige door zijn of haar ouders of een andere persoon die gezag over hem of haar heeft. Zie onder meer artikel 371 van het Burgerlijk Wetboek en artikel 22 bis van de Grondwet.

48. De grondbeginselen die de erediensten en georganiseerde vrijzinnigheid in België regelen, zijn vastgelegd in de Grondwet.

49. België beschikt over een systeem voor de erkenning van de erediensten en niet-confessionele levensbeschouwelijke organisaties door de federale overheid. De katholieke, protestantse, israëlitische, anglicaanse, islamitische, orthodoxe en georganiseerde vrijzinnigheid worden erkend. De betrekkingen tussen de erediensten/niet-confessionele levensbeschouwelijke organisaties en burgerlijke autoriteiten worden georganiseerd volgens het beginsel van niet-inmenging in de interne aangelegenheden en wederzijdse onafhankelijkheid. Niet-erkende erediensten en niet-confessionele levensbeschouwingen zijn vrij om hun eredienst en niet-confessionele morele dienstverlening uit te oefenen en hun mening te uiten.

50. De uitvoering van deze grondwettelijke beginselen berust op een dialoog tussen de vertegenwoordigingsorganen van de erediensten, niet-confessionele levensbeschouwelijke organisaties en de staat. Na de aanslagen in Parijs in 2015 en in Brussel in 2016 hebben de eerste minister en de minister van Justitie beslist om de vertegenwoordigingsorganen van de zes erkende erediensten en georganiseerde vrijzinnigheid (de enige niet-confessionele levensbeschouwelijke organisatie die momenteel in België wordt erkend) samen rond de tafel te brengen. Uit die bijeenkomsten is gebleken dat het noodzakelijk is om een ruimte te creëren voor een aanhoudende dialoog, die concreet vorm kreeg door de oprichting van een 'Dialoograad' in mei 2017. Die raad komt twee keer per jaar bijeen, onder het afwisselende voorzitterschap van de eerste minister en de minister van Justitie, om juridische en actuele kwesties en bepaalde wetswijzigingen te bespreken.

4.8. Rechten van personen met een handicap

(aanbevelingen 138.120-138.125; 139.18-139.20)

51. Op de verschillende bevoegdheidsniveaus werden plannen en strategieën aangenomen die inzoomen op de rechten van personen met een handicap.⁵¹ Op federaal niveau omvat het Federaal Actieplan Handicap (2016) een component 'handistreaming', waarbij de besturen zich ertoe verbinden de handicapdimensie in hun beleid op te nemen, alsook een component met gerichte maatregelen om de aanbevelingen van het Comité voor de rechten van personen met een handicap op te volgen. Informatieuitwisseling en samenwerking tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus vinden ook plaats in het kader van de uitvoering van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (CRPD).

52. Op institutioneel niveau werden of worden er momenteel adviesraden opgericht als aanvulling op de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap (NHRPH), die sinds 1967 bestaat.⁵²

53. België zet zijn inspanningen voort om zijn beleid voor inclusief onderwijs algemeen uit te rollen. Dit beleid is er meer bepaald op gericht meer kinderen met een handicap te integreren in het reguliere onderwijssysteem. De gefedereerde entiteiten benadrukken dat ze het principe van inclusie blijven steunen, maar sommige wensen stapsgewijs te werken. Er wordt gepleit voor een pragmatische en

⁵¹ Bij het begin van elke nieuwe legislatuur legt de Vlaamse regering een gemeenschappelijk kader van doelstellingen vast, die vervolgens in twee cycli worden vertaald in actieplannen voor het uitvoeren van die doelstellingen. In het Waalse Gewest wordt door AVIQ een driejaarlijks rapport opgesteld over de toepassing van 'handistreaming' door Waalse organisaties van algemeen belang. In Brussel werd het 'Handistreaming Handvest' in 2015 goedgekeurd door het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) en de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF). Dit handvest houdt in dat elke minister in het kader van zijn of haar bevoegdheden bijzondere aandacht moet besteden aan de rechten van personen met een handicap. Dit werd wettelijk verankerd in de wetgeving van de drie Brusselse gefedereerde entiteiten en is sindsdien van kracht. In de Duitstalige Gemeenschap werd het actieplan 'DG Inclusiv 2025' in 2015 door de DSL (Dienststelle für Selbstbestimmtes Leben) goedgekeurd met het oog op de uitvoering van het verdrag. Voor een overzicht van deze plannen, zie CRPD [zitting 21](#), pagina 4.

⁵² In Brussel werd in 2018 de Brusselse Adviesraad van personen met een handicap opgericht (naast de raad die al vele jaren bestaat op het niveau van de COCOF). In de Vlaamse Gemeenschap werd een Vlaamse Adviesraad van personen met een handicap in het leven geroepen en loopt er momenteel een evaluatie (met het oog op een eventuele decretale consolidatie). De regering van de Duitstalige Gemeenschap heeft zich er ook toe verbonden het maatschappelijk middenveld te steunen bij de oprichting van een adviesraad. In het Waalse Gewest worden personen met een handicap en hun organisaties structureel bij het beleid betrokken via de 'Commission wallonne des personnes handicapées'. Voor een overzicht van deze maatregelen, zie CRPD [zitting 21](#), pagina 6.

realistische aanpak: speciaal onderwijs indien nodig, inclusief onderwijs indien mogelijk om een voldoende sociaal en pedagogisch draagvlak te creëren.⁵³

54. Er werden heel wat maatregelen genomen op verschillende bevoegdheidsniveaus met betrekking tot de tewerkstelling van personen met een handicap.⁵⁴ Op federaal niveau kunnen de sociale inspecteurs sinds 2018 gebruik maken van 'mystery calls' op de arbeidsmarkt, waarmee ze discriminerende praktijken kunnen opsporen zonder dat ze hun identiteit hoeven te onthullen. In 2019 werd een nieuw wettelijk kader goedgekeurd om rechtszekerheid te bieden voor positieve acties van werkgevers ten aanzien van achtergestelde groepen, waaronder personen met een handicap. De gefedereerde entiteiten namen verschillende maatregelen om de arbeidsparticipatie van vrouwen en mannen met een handicap te bevorderen.⁵⁵

55. Er werden intussen tal van maatregelen genomen om de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, tot vervoer, informatie en communicatie en tot andere publieke voorzieningen en diensten.⁵⁶ Verschillende overheden tekenden gerichte acties en strategieën uit die mikken op een betere toegankelijkheid voor personen met een handicap.⁵⁷

56. Met betrekking tot de ondersteuning van personen met een handicap bij het nemen van beslissingen heeft de wet van 17 maart 2013 de grondslagen van de regelingen inzake onbekwaamheid herzien. De wet van 21 december 2018 heeft bovendien de procedure om personen onder gerechtelijke bescherming te plaatsen vereenvoudigd, gemoderniseerd en geïnformatiseerd. Bedoeling is om voorrang te geven aan

⁵³ In de Vlaamse Gemeenschap werden verschillende beleidsmaatregelen genomen om het reguliere onderwijs inclusiever te maken. Het nieuwe regeerakkoord van de Vlaamse regering (september 2019) bepaalt dat het decreet over maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften zal worden vervangen door een nieuw decreet. De bedoeling van dit decreet is om elke leerling in de juiste context, omgeving en school passende ondersteuning te bieden. De Vlaamse overheid wil een effectieve en haalbare ondersteuning bieden aan leerlingen en scholen. In de Franse Gemeenschap voorziet het decreet van 2019 in de oprichting van klassen of gespecialiseerde faciliteiten binnen de gebouwen van het gewone onderwijs. Die klassen worden 'classes à visée inclusive' (inclusieve klassen) genoemd. Een decreet over redelijke aanpassingen, dat in september 2018 in werking is getreden, heeft tot doel de opvang, de begeleiding en het behoud van kinderen met bijzondere behoeften in het gewone onderwijs te verbeteren door de uitvoering van redelijke aanpassingen verplicht te maken; specifieke informatiehulpmiddelen aangaande deze bijzondere behoeften en redelijke aanpassingen worden ter beschikking gesteld van de onderwijsteams. Bovendien voorziet het Pact voor uitmuntend onderwijs in de goedkeuring van een globaal plan tegen schooluitval. In Brussel heeft de COCOF haar ondersteunende diensten voor inclusief onderwijs versterkt door middel van erkende begeleidingsdiensten, meer steun voor inclusie in reguliere scholen en een betere pedagogische begeleiding van studenten in hogescholen en universiteiten. In de Duitstalige Gemeenschap werd tijdens de laatste legislatuur meer nadruk gelegd op de individuele begeleiding van leerlingen. Voor een overzicht van de maatregelen, zie CRPD [zitting 21](#), pagina 34-35.

⁵⁴ Voor een overzicht van deze maatregelen, zie CRPD [zitting 21](#), pagina 34-35.

⁵⁵ Het Vlaamse Gewest kent een Vlaamse ondersteuningspremie (VOP) - dit is een loonsubsidie - toe aan werkgevers die personen met een handicap in dienst nemen of tewerkstellen en aan zelfstandigen met een handicap. De regelgeving in verband met bijzondere tewerkstellingsondersteunende maatregelen werd aangepast, zodat ook werkzoekenden en leerlingen met een handicap het recht hebben om hun werkomgeving aan te passen. In het Waalse Gewest wordt op verschillende fronten gewerkt aan de doelstelling om de werkgelegenheidsgraad te verhogen: aanpassingen van de omgeving, wettelijke verplichtingen, sensibilisering van werkgevers. Daarnaast werden er begeleidingsmaatregelen voor werkzoekenden met een handicap ingevoerd. In Brussel heeft de regering het project 'Pool H' verder veralgemeend. Dit project organiseert face-to-face prospecties voor werkgevers uit de privé- en de overheidssector die actief zijn in het Brusselse Gewest en die interesse tonen voor de tewerkstelling en retentie van personen met een handicap. In de Duitstalige Gemeenschap organiseert de DSL (Dienststelle für Selbstbestimmtes Leben), in samenwerking met ondernemingen, verschillende specifieke maatregelen voor integratie op de arbeidsmarkt.

⁵⁶ Op federaal niveau heeft de Regie der Gebouwen in 2018 een reeks nieuwe verplichtingen en aanbevelingen inzake de toegankelijkheid van gebouwen goedgekeurd. In Vlaanderen ondersteunt en adviseert het toegankelijkheidsagentschap 'Inter' de Vlaamse beleidsdomeinen, verleent het steun aan de bouw- en architectuursector in alle fasen van het bouwproces, sensibiliseert, onderzoekt en organiseert het toegankelijkheidsopleidingen en -screenings. In het Waalse Gewest heeft het Waalse Toegankelijkheidsplan 2017-2019 tot doel de algehele toegankelijkheid te bevorderen op het gebied van sociale actie, ruimtelijke ordening, huisvesting, infrastructuur, mobiliteit, toerisme en plaatselijke besturen. De verschillende bevoegdheidsniveaus hebben ook wetgeving ingevoerd ter omzetting van de Europese richtlijn inzake toegankelijkheid van overheidswebsites en mobiele applicaties. In Brussel is equal.brussels (de Regionale Overheidsdienst Brussel) het eerste aanspreekpunt voor alles wat te maken heeft met toegankelijkheid. Tot slot heeft België ook de Europese Richtlijn 2014/25/EU in zijn wetgeving omgezet. Die richtlijn heeft tot doel toegankelijkheidscriteria te definiëren voor personen met een handicap in het kader van het plaatsen van opdrachten door entiteiten die meer bepaald in de sector van de postdiensten actief zijn. Voor een overzicht van deze maatregelen, zie CRPD [zitting 21](#), pagina 13-15.

⁵⁷ Zo werd op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest in het Horizontaal Gelijkheidsbeleid 2015-2019 de doelstelling opgenomen om een integrale toegankelijkheid te bereiken. In het Waalse Gewest heeft het Waalse Toegankelijkheidsplan 2017-2019 eveneens tot doel de algehele toegankelijkheid te bevorderen op het gebied van sociale actie, ruimtelijke ordening, huisvesting, infrastructuur, mobiliteit, toerisme en plaatselijke besturen. Voor een overzicht van deze maatregelen, zie CRPD [zitting 21](#), pagina 13-15.

de zelfstandigheid van de persoon en die alleen onder gerechtelijke bescherming te plaatsen voor zover (subsidiariteit) en indien (proportionaliteit) dat nodig is om de persoon te beschermen.⁵⁸

4.9. Asiel- en immigratiebeleid

(aanbevelingen 138.132; 138.134; 139.21; 139.23-139.26; 140.34)

57. Het recht op medische bijstand is een fundamenteel recht dat geldt voor elke vreemdeling (die al dan niet illegaal in het land verblijft). Wanneer de illegaal verblijvende vreemdeling geen recht heeft op materiële opvang, heeft die steeds recht op dringende medische hulp in geval van nood. Wanneer de illegaal verblijvende vreemdeling daarentegen recht heeft op materiële opvang, heeft die recht op de medische zorg en bijstand die nodig is om een menswaardig leven te leiden. Wanneer een illegaal verblijvende vreemdeling in een gesloten centrum of een door DVZ beheerde wooneenheid wordt vastgehouden met het oog op uitzetting, krijgt die de medische zorg die zijn of haar toestand vereist. De zorgen die worden verstrekt zijn vergelijkbaar met de dringende medische hulp die door de OCMW's wordt verstrekt en zijn in overeenstemming met de bepalingen van de terugkeerrichtlijn.⁵⁹

58. Het is belangrijk om hier te benadrukken dat niet-begeleide buitenlandse minderjarigen (NBBM's) nooit in een gesloten centrum worden vastgehouden.⁶⁰ Zij kunnen verblijven in centra die gespecialiseerd zijn in de opvang van NBBM's en die niet onder het gezag van de DVZ staan. De opvangwet voorziet in één uitzondering op het algemene detentieverbod, namelijk vreemdelingen die aan de grens verklaren dat ze minderjarig zijn en ten aanzien van wie de grensbewakingsautoriteiten ernstige twijfels hebben over hun vermeende minderjarigheid. Zij kunnen maximaal 3 dagen (eenmaal verlengbaar) worden vastgehouden in een gesloten centrum aan de grens, om hun leeftijd te kunnen controleren. Indien uit de elementen van het dossier, inclusief de leeftijdscontrole, blijkt dat de betrokkene inderdaad minderjarig is, wordt die binnen 24 uur na kennisgeving van de leeftijdstest naar een observatie- en oriëntatiecentrum gebracht en volgt hij of zij de opvangprocedure voor NBBM's.

59. De wetgeving voorziet in de mogelijkheid van detentie bij illegaal verblijf alleen als allerlaatste redmiddel in het kader van het terugkeerproces, voor een zo kort mogelijke tijd en in een omgeving die is aangepast aan de behoeften van de betrokkenen. Wat gezinnen met minderjarige kinderen betreft, bepaalt de Belgische wetgeving dat zij in principe niet in detentie worden geplaatst, tenzij de plaats van verblijf is aangepast aan de behoeften van gezinnen met minderjarige kinderen. In de praktijk kan een gezin dat in het kader van de vrijwillige vertrekregeling blijft weigeren om mee te werken, na de hierna vermelde uitspraak van de Raad van State, worden overgebracht naar een verblijfplaats (open gezinsunit of FITT-woning)⁶¹. Deze maatregel is één alternatief voor de detentie van gezinnen in België, die voorziet in een zekere vrijheidsbeperking (een gezinslid moet bijvoorbeeld te allen tijde in de gezinsunit blijven). Alleen gezinnen (met inbegrip van minderjarige kinderen) die zich niet hebben gehouden aan het brede cascadesysteem van minder dwingende maatregelen kunnen in theorie uiteindelijk in detentie worden geplaatst. Dit is een verblijfplaats die geschikt is voor gezinnen en waarvan het personeel ondersteuning kan bieden, zowel materieel als met het oog op hun welzijn (doktersafspraken, afspraak met een psycholoog wanneer dat wordt gevraagd of nodig is, ...), of begeleiding bij de procedures die moeten worden doorlopen (aanstelling van een advocaat, uitleg van de procedures, vlottere contacten met de verschillende administratieve en gerechtelijke instanties, diplomatieke en consulaire instanties, ngo's, ...),

⁵⁸ De wet geeft de voorkeur aan de buitengerechtelijke beschermingsregeling waarmee de lastgever voor de toekomst het beheer van zijn vermogensrechtelijke of niet-vermogensrechtelijke belangen regelt. Het doel is om de inmenging van personen in het beheer van de belangen van de beschermde persoon zoveel mogelijk te beperken. Bovendien wordt voorrang gegeven aan de bijstandsregeling boven de vertegenwoordigingsregeling. Alleen wanneer een bijstandsregeling niet mogelijk is, wordt de beschermde persoon onder de vertegenwoordigingsregeling geplaatst. In dat geval moet de bewindvoerder de principes naleven die de persoon in een eventuele verklaring heeft vastgelegd en hem of haar zoveel mogelijk betrekken bij de uitoefening van zijn opdracht. Voor een overzicht van deze maatregelen, zie CRPD [zitting 21](#), pagina 17.

⁵⁹ Richtlijn 2008/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven.

⁶⁰ Artikel 74/19 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen bepaalt: "*De niet-begeleide minderjarigen mogen niet worden vastgehouden op plaatsen in de zin van artikel 74/8, § 2*".

⁶¹ Koninklijk besluit van 14 mei 2009 houdende vaststelling van het regime en de werkingsmaatregelen, toepasbaar op de woonunits, als bedoeld in artikel 74/8, § 1, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

alsook bij de voorbereiding van de terugkeer (vrijwillig - al dan niet met bijstand - of gedwongen). Sinds augustus 2018 kan een gezin, wanneer het eenzijdig een verblijfplaats verlaat zonder de voorwaarden van het terugkeerproject na te leven, worden vastgehouden in een gesloten 'gezinswoning'. Die woningen zijn aangepast aan de noden van een gezin, zijn gelegen binnen het gesloten centrum 127bis maar wel in een aparte zone. Sinds het arrest van 4 april 2019⁶², waarin de Raad van State besliste om sommige bepalingen betreffende het regime van de 'gezinswoningen' (zoals vastgelegd in het koninklijk besluit van 2 augustus 2002) op te schorten, worden gezinnen met minderjarige kinderen niet langer in 'gezinswoningen' vastgehouden. De Raad van State heeft bij arrest van 1 oktober 2020⁶³ geoordeeld dat het onwettig is, enerzijds dat het personeel tussen 06.00 uur en 22.00 uur onvoorwaardelijk toegang heeft tot de woning waar het gezin verblijft, en anderzijds dat het mogelijk is de kinderen slechts gedurende twee uur per dag toegang te verlenen tot de buitenruimtes. De Raad heeft andere grieven afgewezen, zoals die waarbij tegen het bestreden koninklijk besluit wordt ingebracht dat er niet uitdrukkelijk in wordt bepaald dat de gezinswoningen, gelet op de artikelen 3 en 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), gevrijwaard moeten zijn van elke vorm van luchtverontreiniging en geluidsoverlast die ernstige hinder kan veroorzaken. De debatten worden heropend met het oog op het onderzoek van de overige middelen. Het akkoord van de nieuwe federale regering en de algemene beleidsnota van 4 november 2020 van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie bepalen dat minderjarigen niet in gesloten centra mogen worden vastgehouden.

60. In geen geval mag een vreemdeling worden verwijderd naar een land waar hij of zij wordt blootgesteld aan een schending van het non-refoulement beginsel. Dat verbod is opgenomen in verschillende bepalingen van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.⁶⁴ Voordat de verwijdering wordt uitgevoerd, krijgt de vreemdeling een vragenlijst waarin die zijn of haar angsten in verband met de terugkeer kan aangeven. De verwijdering wordt tijdelijk uitgesteld indien de beslissing tot uitzetting of verwijdering naar de grenzen van het grondgebied de onderdaan van een derde land blootstelt aan een schending van het non-refoulement beginsel.⁶⁵ Na het arrest van 27 oktober 2020 van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens⁶⁶, werden meerdere wijzigingen doorgevoerd in de procedure. De praktijk van de impliciete asielaanvraag werd geïntroduceerd, zodat het Hoog-Commissariaat voor de vluchtelingen en de staatlozen een onderzoek van internationale bescherming te voeren, zonder dat de betrokkene een asielaanvraag indiende. Een gespecialiseerde cel werd opgericht binnen het departement immigratie om het personeel van het Hoog-Commissariaat te helpen bij de interpretatie van Artikel 3 van het EVRM.

61. Tegen elke beslissing tot verwijdering kan een beroep tot nietigverklaring (en schorsing) worden ingesteld bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RvV). De RvV kan de schorsing van de uitvoering (van de verwijdering) bevelen indien de onmiddellijke uitvoering van de beslissing een moeilijk te herstellen ernstig nadeel kan veroorzaken. Artikel 39/82, § 2, van voormelde wet bepaalt dat *"deze laatste voorwaarde is onder andere vervuld indien een ernstig middel werd aangevoerd gesteund op de grondrechten van de mens, in het bijzonder de rechten ten aanzien waarvan geen afwijking mogelijk is uit hoofde van artikel 15, tweede lid, van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden"*.

4.10. De strijd tegen terrorisme

(aanbevelingen 138.71-138.73)

62. Het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse (OCAD) vervult een centrale rol in de uitvoering van de terrorismebestrijdingsmaatregelen in België en draagt een grote verantwoordelijkheid voor de toepassing en de naleving van de mensenrechten. Deze dienst is een onafhankelijk orgaan dat onder

⁶² nr. 244-190

⁶³ nr. 248.424

⁶⁴ Art. 74/17, §1, deel 1; art. 24, §3; art. 49, §3; 49/2, §5 en 61/8, §2 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

⁶⁵ Art. 74/17, § 1, eerste lid van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

⁶⁶ In het arrest M.A. v. België, 19656/18, werd België veroordeeld voor de schending van artikelen 3 (verbod op onmenselijke of vernederende behandeling) et 13 (recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel) van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

leiding staat van een magistraat en is verantwoordelijk is voor het analyseren van de dreiging in België die verband houdt met terrorisme en extremisme, met inbegrip van het radicaliseringsproces.

63. Na de terroristische aanslagen van 2016 werden verschillende wetten goedgekeurd om de strijd tegen extremisme en terrorisme op te voeren, met oog voor de mensenrechten. Beperkende administratieve maatregelen (*Passban*, bevrozing van tegoeden, ...) mogen alleen worden genomen met inachtneming van de materiële en procedurele voorwaarden die in de wet zijn vastgelegd en die het evenredigheidsbeginsel veilig moeten stellen⁶⁷. Het koninklijk besluit van 21 juli 2016 leverde een wettelijke basis voor het uitwerken van een instrument om deze principes op een transparante manier toe te passen: een gemeenschappelijke gegevensbank voor *Foreign Terrorist Fighters*, haatpropagandisten⁶⁸, *Homegrown Terrorist Fighters*, potentieel gewelddadige extremisten en personen die veroordeeld zijn voor terrorisme. De bedoeling is om relevante informatie te delen met de veiligheidsdiensten, met inachtneming van de privacyrechten. De gegevensbank is een instrument dat toelaat om het evoluerende en genuanceerde beeld van het individu vast te stellen, de relevante individuele dreiging te evalueren en een passende follow-up te organiseren. Naast de voortdurende en transparante uitwisseling van informatie maakt het instrument het mogelijk om maatregelen te nemen die passend zijn, maar die zo min mogelijk indringend en dus evenredig zijn. Bovendien zijn er, om de individuele rechten en vrijheden te waarborgen, onafhankelijke controleorganen die erop toezien dat de veiligheidsdiensten (Comité P) en de inlichtingendiensten (Comité I) zich correct gedragen⁶⁹.

64. Het kan zijn dat OCAD binnen een specifiek mandaat⁷⁰ racisme binnen gewelddadige extremistische groepen of van gewelddadige extremistische personen in aanmerking moet nemen, waartegen passende administratieve maatregelen kunnen worden genomen. Daarnaast coördineert de dienst het Actieplan Radicalisme (Plan R) dat tot doel heeft radicalisme en extremisme in de samenleving terug te dringen. De strijd tegen terrorisme en extremisme, met inbegrip van het radicaliseringsproces, begint in de eerste plaats met de ontwikkeling van een inclusieve samenleving, om te voorkomen dat maatschappelijke problemen ontaarden in veiligheidsproblemen. Plan R kreeg in 2015 een update en wordt momenteel opnieuw bijgewerkt om repressieve, preventieve en curatieve maatregelen beter te combineren en de synergieën tussen alle betrokken actoren binnen de federale staat, de gemeenschappen⁷¹, de gewesten, de steden en de gemeenten te versterken. Het geüpdatete Plan R versterkt de samenwerking tussen de verschillende federale, gefedereerde⁷² en lokale overheden door het aanknopen van een constructieve dialoog en het stimuleren van wederzijds vertrouwen tussen diensten die focussen op preventie, repressie en/of re-integratie in verband met terrorisme of extremisme.

4.11. Mensenhandel

(aanbevelingen 138.97-138.103)

⁶⁷ Koninklijk besluit van 21 juli 2016 betreffende de gemeenschappelijke gegevensbank *Terrorist Fighters*, bijgewerkt op 27 januari 2020.

⁶⁸ Koninklijk besluit van 23 april 2018 betreffende de gemeenschappelijke gegevensbank Haatpropagandisten en tot uitvoering van sommige bepalingen van de afdeling 1bis "Het informatiebeheer" van hoofdstuk IV van de wet op het politieambt, bijgewerkt op 27 januari 2020.

⁶⁹ Wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse, bijgewerkt op 5 september 2018.

⁷⁰ Het OCAD heeft geen rechtstreekse bevoegdheid op het gebied van illegale etnische profilering en racisme, maar is wel bevoegd voor alle zaken die verband houden met terrorisme en extremisme. Dat laatste kan onder meer betrekking hebben op racistische of xenofobe gedachten of bedoelingen, wanneer die in strijd zijn met de beginselen van de democratie, de mensenrechten of andere grondslagen van de rechtsstaat. (Artikel 8, §1, 1°, c van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en artikel 3, §1, van de wet van 10 juli 2006 betreffende de analyse van de dreiging).

⁷¹ De Vlaamse overheid vervult een preventieve en curatieve rol in de strijd tegen gewelddadige radicalisering. In dat verband werd in 2015 een actieplan goedgekeurd, dat in 2017 werd bijgewerkt. Het belangrijkste principe is een geïntegreerde preventieve aanpak waarbij elk beleidsdomein zijn verantwoordelijkheid neemt binnen zijn respectieve bevoegdheden. Het doel is niet om nieuwe structuren te creëren, maar om de bestaande reguliere faciliteiten en de mogelijkheden voor eerstelijnswerkers te versterken. Momenteel is er een nieuw actieplan in de maak.

⁷² Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest heeft in haar Globaal Veiligheids- en Preventieplan 2017-2020 een actieplan opgenomen waarvan de coördinatie gebeurd door Brussel Preventie en Veiligheid (BPV) en dat er op gericht is steun te beiden aan de gemeenten, aan de Brusselse politiezones en aan gewestelijke verenigingen en organismen in termen van middelen, expertise, relais en coördinatie; dit om lokale acties te optimaliseren middels een integrerende en integrale aanpak, hetzij mikkend op de stappen in het radicaliseringsproces, hetzij op de overgang van vroegtijdige preventie naar sociale herintegratie, en om de analyse te versterken van het beeld van deze fenomenen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.

65. De Belgische regering coördineert al jaren de maatregelen ter bestrijding van mensenhandel en -smokkel (MH) door middel van nationale actieplannen. Die coördinatie wordt uitgevoerd door de Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensensmokkel en mensenhandel, waarvan de samenstelling werd herzien om de opvangcentra formeel mee op te nemen. Die cel voert regelmatig evaluaties uit op basis waarvan de beleids- en wetgevingsmaatregelen worden bijgestuurd.

66. De identificatie en begeleiding van minderjarigen die mogelijk slachtoffer zijn van mensenhandel stond opnieuw op de agenda voor de periode 2018-2019 maar werd nog meer kracht bijgezet dankzij de goedkeuring van een *addendum* bij het nationale actieplan Strijd tegen mensenhandel dat specifiek inzoomt op minderjarigen. Dit *addendum*, dat door de verschillende entiteiten van de federale staat werd besproken, beoogt verschillende doelstellingen, georganiseerd rond de volgende thema's: initiatieven met de gemeenschappen; het opstellen van een informatieflex; het opzetten van opleidingen, met name voor eerstelijns werkers bij de diensten voor jeugdzorg en jeugdbescherming, voor voogden; het aanpassen van de huidige status van slachtoffers van MH aan de specifieke situatie van minderjarigen; beeld van de problematiek *loverboys*; strafuitvoering en de modaliteiten inzake voorlopige invrijheidstelling van verdachten/daders van mensenhandel. De gefedereerde entiteiten ontwikkelen bovendien hun eigen complementaire initiatieven in samenwerking met de federale overheid, die allemaal in specifieke werkgroepen worden besproken.

4.12. Economische en sociale rechten

(aanbevelingen 138.115; 138.117; 138.125; 138.130-138.131)

67. Op het vlak van tewerkstelling is het activeringsbeleid in het Vlaamse Gewest geëvolueerd van een categoriaal beleid naar een meer inclusief beleid. De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding ondersteunt de werkzoekende naargelang hoe ver hij of zij af staat van de arbeidsmarkt.⁷³ Acties gericht op specifieke doelgroepen blijven echter mogelijk. De bestrijding van de jeugdwerkloosheid krijgt bijzondere aandacht van de bevoegde autoriteiten, die verschillende soorten maatregelen hebben ingevoerd die bemoedigende resultaten hebben opgeleverd. Verscheidene beleidsmaatregelen hebben tot doel de arbeidsparticipatie van NEET-jongeren ('not in employment, education or training') te verhogen. De Brusselse regering heeft met de steun van de openbare diensten voor arbeidsbemiddeling en opleiding verschillende maatregelen ingevoerd, waaronder de 'Jeugdgarantie', die het mogelijk hebben gemaakt om de jeugdwerkloosheid te bestrijden en hun prestaties op de arbeidsmarkt merkbaar te verbeteren. De inspanningen ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid werden opgedreven, meer bepaald door de oprichting van een dienst die gespecialiseerd is in het in contact brengen van jongeren met werkgevers, de invoering van informatie- en oriënteringsmaatregelen op maat en de ontwikkeling van partnerschappen ter ondersteuning en bevordering van de inschakeling van NEET-jongeren op de arbeidsmarkt. Die inspanningen zullen omwille van de Covid-19-crisis verder moeten worden opgevoerd, vermits jongeren extra hard door de crisis getroffen dreigen te worden. Het succes van de 'Jeugdgarantie' en de ambitie om de toegang tot stabiele en duurzame werkgelegenheid voor iedereen te garanderen, vormden de inspiratie voor de lancering van de 'Oplossingengarantie voor iedereen', die de principes van de 'Jeugdgarantie' uitbreidt naar alle werkzoekenden die nieuw bij Actiris zijn ingeschreven, ongeacht hun leeftijd, met enkele aanpassingen om rekening te houden met de specifieke kenmerken van bepaalde groepen die mogelijk meer begeleidingstijd nodig hebben.

68. Wat de toegang tot het onderwijs voor kwetsbare groepen betreft, steunt het beleid van de Vlaamse regering inzake gelijke kansen in het onderwijs op drie pijlers: het recht van elke leerling om zich in te schrijven in de school van zijn of haar keuze, de wettelijke bescherming voor elke leerling en extra steun voor scholen op basis van het aantal leerlingen dat aan bepaalde sociaaleconomische indicatoren beantwoordt. Verscheidene maatregelen mikken specifiek op de ondersteuning van kwetsbare groepen.⁷⁴

⁷³ Er bestaan verschillende instrumenten voor laaggeschoolde jongeren (vermindering van de arbeidskosten), mensen ouder dan 58 jaar (vermindering van de arbeidskosten), personen met een handicap (bv. vermindering van de arbeidskosten, premie voor de werkgever van een gehandicapte werknemer, individuele beroepsopleiding, gespecialiseerde begeleiding voor personen met medische, mentale, psychologische of sociale problemen die zich ver van de arbeidsmarkt af bevinden) en personen van buitenlandse afkomst (het 'Integratie door werk'-programma en het 'Focus on Talent'-beleid).

⁷⁴ Het gaat onder meer om maatregelen om de schoolkosten te beperken, schooltoelagen automatisch te betalen, de deelname van kinderen uit kwetsbare groepen aan het kleuteronderwijs te verhogen en schooluitval tegen te gaan. Voor nieuwkomers wordt er opvangonderwijs georganiseerd. Ook kinderen van woonwagengedwongen kunnen rekenen op specifieke maatregelen.

In het kader van het Pact voor Uitmuntend Onderwijs streeft de Franse Gemeenschap ernaar om het aantal zittenblijvers en schoolverlaters stelselmatig tegen 2030 met 50% te verminderen (Sturingsdecreet, september 2018).⁷⁵ Die uitdagingen aangaan is essentieel om scholen inclusief te maken, waarbij alle mechanismen voor de 'scheiding' van leerlingen in het schoolsysteem worden uitgeschakeld. Die doelstelling wordt aangevuld met de uitvoering van allerlei maatregelen om de toegang tot onderwijs voor kwetsbare groepen te garanderen.⁷⁶ Tot slot lanceerde de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind een nationaal, participatief project dat tot doel heeft de slotopmerkingen van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind van begin 2019 aan België te 'vertalen' als instrument voor onderwijs, informatie en verspreiding van de rechten van het kind ten behoeve van: (i) kinderen, (ii) professionelen en (iii) het grote publiek. Dit gebeurt met het oog op een betere participatie van kinderen aan: (i) de ontwikkeling en/of aanpassing van overheidsbeleid dat hen aanbelangt en (ii) het toezicht op de uitvoering van het Verdrag inzake de rechten van het kind en de daaruit voortvloeiende slotopmerkingen.

69. In overeenstemming met het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) van de Europese Unie hebben de Gewesten steunmaatregelen genomen om kleine landbouwbedrijven en de plattelandsontwikkeling te beschermen. Het Vlaamse Gewest plant maatregelen om de landbouwsector te stimuleren en verleent in dat verband financiële en andere steun aan nieuwkomers en jonge boeren en onderneemt initiatieven om de plattelandsgebieden vitaler te maken. In de nieuwe periode van het GLB zullen uiteenlopende kosteneffectieve en duurzame beloningsmodellen worden nagestreefd. In zijn beleidsverklaring 2019-2024 staat dat het Waalse Gewest landbouwers wil bijstaan om beter in te spelen op de economische en klimaatveranderingen. Het gewest pakt uit met steunmaatregelen om de toegang tot grond te bevorderen en het inkomen van de landbouwers veilig te stellen.

4.13. Opleiding/vorming rond mensenrechten

(aanbevelingen 138.118-138.119)

70. België zet zijn inspanningen op het gebied van opleiding en vorming rond mensenrechten voort. In de Vlaamse Gemeenschap zijn voor zowel het basis- als het secundair onderwijs mensenrechtendoelstellingen opgenomen in de uitvoeringsdoelstellingen. Scholen kunnen zelf bepalen welke materialen en methoden ze gebruiken om die doelstellingen te halen. De onderwijsinspectie beoordeelt of scholen kwaliteitsvol onderwijs aanbieden en voldoen aan de regelgeving. Organisaties die materialen en methoden ontwikkelen voor mensenrechteneducatie kunnen die op verschillende manieren verspreiden, onder andere via de informatiebulletins van het ministerie van Onderwijs en de website [KlasCement](#), waar lesmaterialen worden aangeboden. Verscheidene organisaties en ngo's bieden ook vormingen over mensenrechteneducatie aan voor leerkrachten. Steeds meer scholen werken ook binnen hun visie en dagelijkse praktijk rond de duurzame ontwikkelingsdoelen.

71. In de Franse Gemeenschap wordt de verplichte vorming rond levensbeschouwing en burgerschap vanaf 1 september 2016 in basisscholen en vanaf 1 september 2017 in middelbare scholen verstrekt. In de initiële lerarenopleidingen wordt een cursus van 30 uur gegeven over de theoretische en praktische benadering van culturele diversiteit en de genderdimensie. Voor de aggregaties van het hoger secundair onderwijs en masters met didactische finaliteit wordt voorzien in een vorming over de theoretische benadering van culturele diversiteit.⁷⁷ Daarnaast bevat het voortgezette opleidingsprogramma voor

⁷⁵ Iedere school moet gerichte doelstellingen en acties bepalen die de doelstellingen van het onderwijssysteem mee realiseren. Tegelijkertijd werkt de Franse Gemeenschap aan een globaal plan ter bestrijding van schooluitval, dat berust op drie pijlers: preventie, interventie en compensatie.

⁷⁶ Enkele van de maatregelen ter ondersteuning van kwetsbare groepen zijn: Vanaf het begin van het schooljaar 2019, wordt het kleuteronderwijs (stapsgewijs) gratis gemaakt. Dit principe moet vervolgens worden uitgebreid naar de lagere en middelbare scholen; Versterking van de opvang, scholing en begeleiding van jonge nieuwkomers en Franstaligen die de onderwijstaal niet beheersen, door de invoering van een geharmoniseerd en solide systeem voor ondersteuning van de onderwijstaal en taalvaardigheid op zo jong mogelijke leeftijd; Een kwalitatiever kleuteronderwijs via de volgende maatregelen: een betere omkadering, vaststelling van een referentiekader voor het leren op de kleuterschool om ervoor te zorgen dat alle kinderen over dezelfde basisvaardigheden beschikken, verplicht volgen van de derde kleuterklas.

⁷⁷ Enkele van de verplichte leerinhouden voor alle toekomstige leerkrachten die op één of andere manier gelinkt kunnen worden aan het thema mensenrechten zijn: sociale psychologie en psychologie met betrekking tot het beheren van menselijke relaties met leerlingen, studenten en hun gezinsomgeving en groepen, ongelijkheden die voortvloeien uit sociale genderrelaties in de schoolomgeving, en meer in het algemeen uit machtsverhoudingen tussen meerderheidsgroepen en sociale minderheidsgroepen; sociologie van het onderwijs, met

onderwijspersoneel en ambtenaren van de PMS-centra van het Instituut voor vorming tijdens de loopbaan ook thema's die verband houden met mensenrechten.⁷⁸

4.14. Ondernemingen en mensenrechten

(aanbeveling 140.35)

72. Sinds juli 2017 heeft België zijn eigen Nationaal Actieplan Ondernemingen en Mensenrechten⁷⁹ ter uitvoering van de VN-richtlijnen voor bedrijven en mensenrechten. Dit actieplan bevat 33 acties die tot doel hebben Belgische ondernemingen, internationale ondernemingen die actief zijn in België en ook publieke organisaties en overheden te stimuleren om de mensenrechten te respecteren en te bevorderen, zowel in hun eigen organisatie als binnen hun invloedssfeer.

73. Het NAP benadrukt het belang van een internationale aanpak en een internationaal kader om risico's op het gebied van de mensenrechten bij de uitoefening van de bedrijfsactiviteiten en in handelsrelaties te identificeren, te voorkomen en te beperken. In het kader van de uitvoering van het NAP werden verschillende initiatieven⁸⁰ op federaal niveau en op het niveau van de gefedereerde entiteiten opgestart om een redelijke waakzaamheid ten aanzien van de mensenrechten te bevorderen. Er werden bovendien heel wat instrumenten ontwikkeld om ondernemingen te informeren over de internationale richtlijnen (SDG's, UNGP, OESO, ILO, ...) en hen te helpen om ze in de praktijk te brengen.

74. Het Belgische NAP omvat ook een monitoringproces: de Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling moet jaarlijks verslag uitbrengen over de vooruitgang die werd geboekt met de uitvoering van het NAP. Bovendien voert België momenteel een *nationale baseline assessment*⁸¹ uit van de mate waarin de bestaande nationale wetgeving, het beleid en andere maatregelen de verplichting van de staat om de mensenrechten in afstemming met de richtlijnen te eerbiedigen, effectief gestalte geven. Die assessment zou het uitgangspunt kunnen zijn voor het opstellen van een tweede plan.

4.15. Mensenrechten in het buitenlandbeleid

(aanbevelingen 138.104; 138.129; 138.135)

75. Zowel het buitenlandbeleid als het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid van België worden ontwikkeld op basis van een op de mensenrechten gebaseerde aanpak.

76. De strijd tegen straffeloosheid blijft een prioriteit in het buitenlandbeleid van België. In december 2017 heeft de Vergadering van staten die partij zijn bij het Internationaal Strafhof (ICC) drie oorlogsmisdaden toegevoegd aan het Statuut van Rome, dankzij de amendementen voorgesteld door België, dat zich onvermoeibaar heeft ingezet voor de goedkeuring daarvan. De wet van 29 maart 2004 betreffende de samenwerking met het Internationaal Strafhof en de internationale straftribunalen werd gewijzigd⁸² om hierin de Belgische samenwerking met de Gespecialiseerde Kamers voor Kosovo, met het internationaal, onpartijdig en onafhankelijk mechanisme voor Syrië (IIIM) en met de Onderzoeksteams opgericht door de Verenigde Naties en met mandaat om straffeloosheid voor oorlogsmisdaden, misdaden

inbegrip van culturele diversiteit en ongelijkheden die verband houden met de verschillende criteria van discriminatie, genderongelijkheid, sociaaleconomische ongelijkheden en in het bijzonder armoedeverstrijding, de vormen die bepaalde radicalisering kunnen aannemen door het analyseren van hun ideologieën, processen, mogelijke buitensporige uitingen en de middelen om deze te voorkomen, geweld tegen vrouwen en gendergerelateerd geweld en het in aanmerking nemen van deze realiteiten binnen een inclusief perspectief, met inbegrip van de relaties tussen gezinnen en de school, evenals een intersectioneel perspectief.

⁷⁸ Inzicht in de verschijnselen van intermenselijke relaties, beperkte groepen en ontwikkeling van de gedragingen die eigen zijn aan het beheer van menselijke en democratische relaties bij leerlingen (inzonderheid pesten onder leerlingen op school). Studie van de sociale, economische en culturele factoren die het gedrag van jongeren en hun leeromstandigheden beïnvloeden (meer bepaald in verband met schooluitval).

⁷⁹ https://www.sdqs.be/sites/default/files/publication/attachments/nationaal_actieplan_ondernemingen_en_mensenrechten_2017.compressed.pdf

⁸⁰ <https://www.developpementdurable.be/sites/default/files/document/files/pdf-b1hr-nl-final.pdf>

⁸¹ <https://www.nationalbaselineassessment.be/>

⁸² Wet van 11 juli 2018 houdende diverse bepalingen in strafzaken, *B.S.* 18 juli 2018, 57582: wet houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake erediensten, en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek, *B.S.* 24 mei 2019, 50023

tegen de mensheid, misdaden van genocide of enig ander internationaal misdrijf te bestrijden, op te nemen. België heeft actief bijgedragen aan de werking van het Speciaal Libanontribunaal en was zeer actief betrokken bij de goedkeuring van de resolutie van de Algemene Vergadering tot instelling van IIIM ter ondersteuning van het onderzoek naar de ernstigste misdrijven die uit hoofde van het internationaal recht in de Arabische Republiek Syrië zijn gepleegd. Daarnaast werden er ook overeenkomsten gesloten met het oog op een nauwere samenwerking met bepaalde internationale rechtsgebieden.

77. België heeft sinds 2016 de internationale initiatieven voor een versterking van de rechten van inheemse volkeren, landbouwers en andere mensen die werkzaam zijn in plattelandsgebieden op de voet gevolgd. Het zal de rechten van deze gemeenschappen blijven bevorderen steunend op het bestaande internationale en universele kader voor de mensenrechten.

78. Voor de periode 2016-2019 besteedde België gemiddeld 0,44% van zijn bruto nationaal inkomen aan officiële ontwikkelingshulp. België spant zich in om de norm van 0,7% te halen.

5. Nieuwe uitdagingen, vooruitgang en moeilijkheden

79. De COVID-19-crisis heeft de wereld ingrijpend veranderd. Deze crisis heeft een verstrekkende impact hebben op het sociaaleconomische leven in onze samenlevingen en op het dagelijks leven van talrijke medeburgers, in het bijzonder onder de kwetsbaren. De meeste landen in de wereld hebben nooit eerder geziene maatregelen moeten nemen om hun bevolking te beschermen.

80. De Belgische overheid heeft er voortdurend op toegezien dat burgers worden ingelicht over de risico's van verspreiding van het virus⁸³. In dergelijke ongeziene en steeds veranderende omstandigheden is de eerbiediging van de mensenrechten een centraal aandachtspunt gebleven en met de vaststelling van proportionele maatregelen op basis van aanbevelingen van een comité van experts⁸⁴ wordt een legitiem doel nagestreefd met middelen die tegelijk noodzakelijk, evenredig, niet-discriminerend en transparant zijn. De overheid heeft er ook op toegezien dat de genomen maatregelen inclusief zijn, waarbij bijzondere aandacht wordt besteed aan kwetsbare personen die onevenredig zwaar door de crisis worden getroffen, en waarbij de genderdimensie wordt geïntegreerd. Bij het begin van de crisis werd een taskforce 'kwetsbare groepen' opgericht, die bestaat uit ministers van de federale en gefedereerde entiteiten, en die belast is met het evalueren van de impact van de genomen maatregelen en het voorstellen van nieuwe maatregelen speciaal om kwetsbare personen te helpen. Die taskforce werd op 1 november 2020, midden in de tweede golf van de pandemie, opnieuw geactiveerd. Daarnaast heeft *Unia* een analyse gemaakt van de impact van de coronacrisis op de Belgische samenleving, met aanbevelingen die momenteel door de overheid worden onderzocht⁸⁵.

81. België nam heel wat gerichte maatregelen om armoede, dus ook kinderarmoede, en verarming te bestrijden⁸⁶, met onder meer een verbod op het afsluiten van de gas-, elektriciteits- en watervoorziening, de aanpassing van de huurprijs in sociale woningen, aangepaste opvang van daklozen, meer steun voor voedselbanken en OCMW's en andere financiële hulp, uitstel van belastingen en hypotheekbetalingen, alsook een verbod op het afdwingen van beslissingen om mensen uit hun huis te zetten⁸⁷. Om die mensen te ondersteunen die werkloos zijn of die hun job verloren als gevolg van de pandemie, heeft België ook een systeem van tijdelijke werkloosheid wegens overmacht in het leven geroepen en werd de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen tijdelijk bevroren. Zelfstandigen die door de verplichte sluitingsmaatregelen werden getroffen, konden eveneens rekenen op hinderpremies.

82. De continuïteit van het onderwijs was een van de hoekstenen van het Belgische beleid. Aangezien de

⁸³ Zie in het bijzonder de gegevens gepubliceerd door het Belgische statistiekbureau, <https://statbel.fgov.be/nl/covid-19-statbel-data> en <https://www.info-coronavirus.be/nl/news/>

⁸⁴ Zie <https://www.info-coronavirus.be/nl/wat-doen-de-gezondheidsautoriteiten/> voor een overzicht van de bevoegde instanties

⁸⁵ <https://www.unia.be/nl/publicaties-statistieken/publicaties/covid-19-eeen-test-voor-de-mensenrechten-2020>.

⁸⁶ Voor een meer gedetailleerd overzicht, zie <https://www.armoedebestrijding.be/wp-content/uploads/2020/04/200409-overzicht-covid-19-NL.pdf>

⁸⁷ Wat het verbod op uithuiszettingen betreft, zie http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2020031707&table_name=wet; <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/bsluit/2020/05/13/2020041337/staatsblad;> <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/bsluit/2020/03/27/2020030439/staatsblad%20>

overheid zich bewust was van de risico's van een grotere onderwijsachterstand en schooluitval werden er maatregelen genomen om ervoor te zorgen dat kwetsbare leerlingen digitaal afstandsonderwijs kunnen volgen, waarbij onder meer laptops werden verstrekt en de leerlingen toegang kregen tot wifi⁸⁸. Zodra de toestand dat toeliet, gingen de scholen geleidelijk aan weer open, met inachtneming van de nodige preventieve maatregelen.

83. België lanceerde ook een aantal maatregelen om de toegang tot essentiële gezondheidsdiensten te waarborgen, zoals de beschikbaarheid van een voldoende aantal ziekenhuisbedden⁸⁹ en de uitvoering van een teststrategie⁹⁰.

84. Gezien het verhoogde risico op geweld (ook seksueel geweld) tegen vrouwen en kinderen werden ook op dat vlak gerichte preventie- en beschermingsmaatregelen getroffen⁹¹. De federale staat keurde op 20 november 2020 een actieplan goed⁹². Daarnaast werden ook bijzondere maatregelen genomen voor personen die van hun vrijheid zijn beroofd⁹³.

85. Aan het einde van de eerste golf tekende België een exitstrategie uit⁹⁴ die een systeem voor contacttracing omvatte dat gepaard ging met strikte maatregelen voor de bescherming van de gegevens die de anonimiteit ervan garanderen en die de toegang beperken tot de lijst van contacten die door de respondenten alleen aan de contacttracingdienst worden doorgegeven⁹⁵.

6. Toekomstperspectieven

86. Mensenrechten maken deel uit van de identiteit van België. De universaliteit, ondeelbaarheid en onderlinge afhankelijkheid van deze rechten, die elkaar wederzijds versterken, zijn altijd de voornaamste beginselen geweest die aan de grondslag liggen van haar optreden, zowel in het kader van het binnenlandse beleid als op het internationale toneel.

87. In eigen land zal België zijn verplichtingen volledig blijven nakomen en de verschillende nationale mechanismen die bedoeld zijn om de fundamentele rechten en vrijheden te beschermen en te bevorderen, blijven versterken. Via een periodieke verslaggeving - met inbegrip van de UPR - en door middel van een dialoog zal België blijven samenwerken met de verschillende internationale instellingen die de kern vormen van het globale mensenrechtenkader, om zo de mensenrechten in praktijk te brengen.

⁸⁸ Zie het uitvoerige verslag aan de Raad van Europa, dat beschikbaar is op de website <https://www.coe.int/en/web/education/responses-from-our-member-states>.

⁸⁹ Wat de 'Hospital & transport surge capacity' betreft, zie <https://www.health.belgium.be/nl/covid-19-hospital-transport-surge-capacity-volgende-stappen-2de-golf>. Er werd ook een voorschot van 1 miljard euro betaald aan de ziekenhuizen, zie <https://www.health.belgium.be/nl/covid-19-organisatie-van-de-zorg-het-ziekenhuis>.

⁹⁰ "Het is de bedoeling een laboratoriumtest aan te bieden aan alle mensen die hem nodig hebben, d.w.z. iedereen die symptomen heeft en van wie de arts vermoedt dat hij of zij besmet is, voor mensen die door hun beroep in hoge mate zijn blootgesteld aan het virus, en voor mensen die intensief contact hebben gehad met een besmet persoon", zie <https://www.info-coronavirus.be/nl/news/nvr-24-04/>.

⁹¹ Zie de aan de Raad van Europa gemelde maatregelen: [https://www.coe.int/fr/web/genderequality/promoting-and-protecting-women-s-rights#{"63001324":{4}}](https://www.coe.int/fr/web/genderequality/promoting-and-protecting-women-s-rights#{); <https://rm.coe.int/prems-140520-fra-2530-cdadi-covid-19-a5-web/1680a08c97>; [https://www.coe.int/fr/web/children/covid-19#{"%2269831531%22":{"6}}](https://www.coe.int/fr/web/children/covid-19#{).

<https://rm.coe.int/belgium-covid-19/1680a02229>

⁹² <https://news.belgium.be/nl/covid-19-federaal-actieplan-ter-bestrijding-van-gendergerelateerd-en-intrafamiliaal-geweld>

⁹³ Zie de maatregelen gemeld aan het Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing (CPT): <https://www.coe.int/fr/web/cpt/belgium>; <https://www.coe.int/fr/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-publishes-response-of-the-belgian-authorities>.

⁹⁴ Voor de exitstrategie, zie <https://www.info-coronavirus.be/nl/news/nvr-24-04/>.

⁹⁵ Het beleid inzake gegevensbescherming wordt gepubliceerd op de volgende websites: <https://www.zorg-en-gezondheid.be/sites/default/files/atoms/files/Privacyverklaring%20%20Contactonderzoek%20Covid19%20V2.0.pdf>; <https://www.info-coronavirus.be/nl/contactopvolging/>.